

§ 12.

Föredrogs och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 18, angående ändring i 12 § Jagstadsan.

§ 13.

Protokollsutdrag rörande de beslut, som här ofvan finnas antecknade under §§ 3 och 6, upplästes och godkändes.

Sammanträdet afslutades kl. 12 middagen.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 3 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Aterstående ojusterade protokollsutdrag för den 1 April upplästes och godkändes.

§ 2.

Herr Statsrådet och Kommendören P. von Ehrenheim aflemnade, efter anmälan af Herr Talmannen, följande Kongl. Maj:ts nådiga Propositioner till Riksdagen:

N:o 22, angående vissa grunder för förvaltningen af Statens jernvägs- trafik och särskildt för den dervid anställda personals aflöning;

N:o 23, angående anstånd med betalningen af 1868, 1869 och 1870 årens annuiteter å det Ystad—Eslöfs-jernvägsaktiebolag beviljade statslån för byggandet af jernbana mellan Ystad och Eslöf;

N:o 24, angående upplåtelse till Köpings stad af en del utaf krono- lägenheten Byslätten;

N:o 25, i fråga om anstånd med amorteringen för år 1868 af det för sänkning af Mada-ån i Åsheda socken af Kronobergs län beviljade lån;

N:o 26, angående anslag för anställande af en föreslagen naturveten- skaplig undersökning;

N:o 27, angående upphörande så väl af tackjernstionden och andra deremot svarande tackjernaafgifter som af de friheter i fråga om ränta eller rotering, hvilka vissa orter i egenskap af bergslager nu åtnjuta.

Herr Talmannen mottog nu omförmälda Kongl. Propositioner, under förklarande att Kammaren åt dem skulle egna grundlagsenlig behandling.

§ 3.

Sedan Riksdagens båda Kamrar förehaft och godkänt de uti Stats-Utskottets Memorial N:is 49 och 51 samt Banko-Utskottets Memorial N:o 7 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deruti Kamrarna fattat stridiga beslut, samt vidare denna dag blifvit bestämd för omröstning öfver de olika besluten, så företogos nu dessa omröstningar enligt nedanintagna propositioner, hvilka blifvit i tryck bland Kammarens ledamöter förut utdelade.

Första Voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt 1.)

Den som vill, att Riksdagen, i enlighet med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, anvisar nedannämnda särskilda anslag att mot nu gällande redovisningsskyldighet och på samma vilkor för dessa anslags användande, som hittills varit bestämda, under nu instundande statsregeringsperiod till Utrikes-departementet utgå, nemligen:

Statsministern för Utrikes ärendena	24,000: —
Departementets expedition	25,500: —
Ministerstaten	340,500: —
Skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	50,000: —

eller tillsammans R:dr R:mt 440,000: —

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Riksdagen på det sätt bifallit Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning, att nedannämnda anslag anvisats att mot nu gällande redovisningsskyldighet och på samma vilkor för dessa anslags användande, som hittills varit bestämda, under instundande statsregeringsperiod till Utrikes-departementet utgå, nemligen till

Statsministern för Utrikes ärendena	24,000: —
Departementets expedition	25,500: —
Ministerstaten	316,800: —
Skrifmaterialier och expenser samt extra utgifter	56,500: —
Anslag till öfvergående utgifter	17,200: —

eller tillsammans R:mt R:dr 440,000: —

Sedan voteringssedlarne blifvit aflennade samt en sedel aflagd och förseglad äfversom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes

afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 50 ja och 120 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 107 ja och 11 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 50 ja och 120 nej, sammanräkningen visar 157 ja och 131 nej, varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra Voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 3.)

Den som vill, att det under Fjerde Hufvudditeln uppförda anslag till "Indelta Arméens vapenöfningar" af Riksdagen bestämmes till enahanda belopp, som i nu gällande Riks-stat är upptaget, eller 884,000 R:dr 48 öre,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutat, att anslaget till "Indelta Arméens vapenöfningar" skall för år 1870 nedsättas med 442,000 R:dr.

Sedan voterings-sedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voterings-sedlarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 55 ja och 120 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 113 ja och 4 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 55 ja och 120 nej, sammanräkningen visar 168 ja och 124 nej, varande alltså beslut i denna fråga fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tredje Voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 4.)

Den som vill, att Riksdagen beviljar den Kongl. Maj:t till befästningsarbetena vid Oxdjupet eller Fredriksborgssundet för år 1870 äskade summa, 117,400 R:dr,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Riksdagen till befästningsarbetena vid Oxdjupet eller Fredriksborgssundet anvisat för år 1870 å extra stat ett anslag af 87,400 R:dr.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade, samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 19 ja och 154 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 ja och 38 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 19 ja och 154 nej, sammanräkningen visar 99 ja och 192 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Fjerde Voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 5.)

Den som vill, att Riksdagen, i enlighet med hvad Kongl. Maj:t äskat, för år 1870 till skarpskytteväsendets befrämjande anvisar ett belopp af 90,000 R:dr,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen till skarpskytteväsendets befrämjande för år 1870 anvisat en summa af 70,000 R:dr.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 69 ja och 103 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 20 ja och 98 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 69 ja och 103 nej, sammanräkningen visar 89 ja och 201 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Femte Voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 6.)

Den som vill, att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts nådiga framställning om användande för krigsfartygs byggande af medel från anslaget till Lots- och Fyrinrättningen, måtte i underdånighet anhålla, att Kongl.

Maj:t ville af den behållning, som vid innevarande års slut kan finnas reserverad å anslaget till "exercis af flottans bemanning", låta till krigsfartygs-byggnadsfonden öfverföra så stort belopp, som för år 1870 må vara såsom bidrag för nämnda fond erforderligt,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutat, att, med afslag å Kongl. Maj:ts nådiga framställning om användande för krigsfartygs byggande af medel från anslaget till Lots- och Fyrinrättningen, i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t ville af de behållningar, som vid innevarande års slut kunna finnas å öfriga reservationsanslag å Femte Hufvudtiteln, låta till krigsfartygs-byggnadsfonden öfverföra så stort belopp, som för år 1870 må vara såsom bidrag för nämnda fond erforderligt.

Sedan voteringseddarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringseddarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 81 ja och 90 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 24 ja och 92 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 81 ja och 90 nej, sammanräkningen visar 105 ja och 182 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjette Voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 7.)

Den som vill, att det å Femte Hufvudtiteln uppförda reservationsanslag till durchmarchekostnader må från 30,000 R:dr till 27,000 R:dr nedsättas,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutat, att ifrågavarande anslag skall från 30,000 R:dr till 20,000 R:dr nedsättas.

Sedan voteringseddarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringseddarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 14 ja och 151 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 96 ja och 23 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarrens röster, eller 14 ja och 151 nej, sammanräkningen visar 110 ja och 174 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjunde Voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 10.)

Den som vill, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag, för år 1870 anvisar 3,000 R:dr till arfvoden för ingenjörrelevens undervisande vid Krigshögskolan,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Riksdagen ansett sig icke böra för ifrågavarande ändamål bevilja något anslag.

Sedan voteringseddarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammarren ingått, att voteringseddarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 40 ja och 123 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammarren samtidigt anställd, hade utfallit med 78 ja och 35 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarrens röster, eller 40 ja och 123 nej, sammanräkningen visar 118 ja och 158 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Åttonde Voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 11.)

Den som vill, att det för Kongl. Teatern anvisade anslag till oförändradt belopp, 60,000 R:dr, bibehålles,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Riksdagen beslutat, att det för Kongl. Teatern å ordinarie stat uppförda anslag nedsättes till 50,000 R:dr.

Sedan voteringseddarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammarren ingått, att voteringseddarna för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes

Sedau voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och forseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingätt, att voteringssedlarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 36 ja och 113 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 70 ja och 33 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 36 ja och 113 nej, sammanräkningen visar 106 ja och 146 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Elfte voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 16, mom. c.)

Den som vill, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nädiga förslag, å Allmänna indragningsstaten uppför en årlig pension för Vaktknekten vid länsfängelset i Carlstad *Jan Olsson* med 400 R:dr,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen beviljat berörda pension att utgå med hälften af det föreslagna beloppet eller med 200 R:dr.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och forseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingätt, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 27 ja och 115 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 67 ja och 35 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 27 ja och 115 nej,

sammanräkningen visar 94 ja och 150 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tofte voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 16, mom. d.)

Den som vill, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nädiga förslag, å Allmänna indragningsstaten uppför en årlig pension för Förste Vaktknekten vid kronohäktet i Warberg *Carl Gustaf Forssman* med 310 R:dr,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen beviljat denna pension att utgå med hälften af det föreslagna beloppet eller med 155 R:dr.

Sedan voteringseddlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringseddlarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogos nu sedlarnes öppnande och uppräknung, och utföll omröstningen med 27 ja och 107 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 62 ja och 33 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 27 ja och 107 nej,

 sammanräkningen visar 89 ja och 140 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Trettonde voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 16, mom. e.)

Den som vill, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nädiga förslag, å Allmänna indragningsstaten uppför en årlig pension för Fängelsedirektören *Gustaf Sundström* med 800 R:dr,

 röstas ja;

Den, det ej vill,

 röstas nej;

Vinner nej, har Riksdagen beviljat ifrågavarande pension att utgå med hälften af det föreslagna beloppet eller med 400 R:dr.

Sedan voteringseddlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringseddlarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogos nu sedlarnes öppnande och uppräknung, och utföll omröstningen med 40 ja och 101 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 66 ja och 25 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 40 ja och 101 nej,

 sammanräkningen visar 106 ja och 126 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Fjortonde voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 16, mom. f.)

Den som vill, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nädiga förslag, å Allmänna indragningsstaten uppför en årlig pension för Sergeanten vid inre bevakningen vid straff- och arbetsfängelset å Långholmen *Bengt Melin* med 400 R:dr,

 röstas ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen beviljat denna pension att utgå med hälften af det föreslagna beloppet eller med 200 R:dr.

Sedan voteringsседларne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsседларne för den omröstning hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogos nu sedlarnes öppnande och uppräknning, och utföll omröstningen med 30 ja och 110 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 68 ja och 30 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 30 ja och 110 nej,

sammanräkningen visar 98 ja och 140 nej;

varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Femtonde voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt. 17.)

Den som vill, att Riksdagen, i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga framställning, medgifver, att Andre Majoren vid Lifregementets husarkorps m. m. *Carl Thom Adlercreutz* må vid afgång ur krigstjensten komma i åtnjutande af 1,250 R:drs pension på Allmänna indragningsstaten,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Riksdagen beviljat den föreslagna pensionen till ned-satt belopp af 750 R:dr.

Sedan voteringsседларne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsседларne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstädes afgifvits, företogos nu sedlarnes öppnande och uppräknning, och utföll omröstningen med 27 ja och 131 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 57 ja och 53 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 27 ja och 131 nej,

sammanräkningen visar 84 ja och 184 nej;

varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sextonde voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt 18.)

Den som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning, beviljar framlidne Generallöjtnanten Akrells trenne ogifta döt-

trar, *Margaretha, Adelaide* och *Emma Akrell* pensioner till belopp af 200 R:dr för dem hvardera, att under deras återstående lifstid från Allmänna Indragningsstaten utgå,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Riksdagen icke funnit skäl att till denna nådiga framställning lemna bifall.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och uppräknings, och utföll omröstningen med 54 ja och 107 nej.

Den omröstning öfver ofvan intagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 109 ja och 6 nej; hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 54 ja och 107 nej,

sammanräkningen visar 163 ja och 113 nej;

varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Sjuttonde voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 49, punkt 19.)

Den som vill, att Riksdagen, i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga förslag, beviljar framlidne Generaldirektören för fängelser och arbetsinrättningar *Claes Johan Livijns* efterlemnade tvänne ogifta döttrar *Rosa Helena* och *Edla Sofia Christina Livijn* pension till belopp af 200 R:dr för dem hvardera, att årligen, så länge de lefva ogifta, å Allmänna Indragningsstaten uppbaras, röstas

ja;

Den det ej vill, röstas

nej;

Vinner nej, har Riksdagen icke funnit skäl att till förevarande nådiga framställning lemna bifall.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och uppräknings, och utföll omröstningen med 40 ja och 111 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 93 ja och 20 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 40 ja och 111 nej,

sammanräkningen visar 133 ja och 131 nej,

varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Den 3 April, f. m.

Adertonde voteringen:

(enligt Stats-Utskottets Memorial N:o 51.)

Den som vill, att Riksdagen beviljar det af Kongl. Maj:t för Kan-
 listen i Kongl. Krigshofrätten *J. C. von Lindecreutz* äskade pensionsbe-
 lopp, 792 R:dr 90 öre,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är berörda pensionsbelopp icke af Riksdagen beviljadt.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och
 förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att vote-
 ringsseklarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstä-
 des afgifvits, företogos nu seklarnes öppnande och uppräknande, och utföll
 omröstningen med 46 ja och 117 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt
 nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren
 samtidigt anställd, hade utfallit med 85 ja och 23 nej;
 hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 46 ja och 117 nej,

sammanräkningen visar 131 ja och 140 nej;

varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstäm-
 melse med nej-propositionens innehåll.

Nittonde voteringen:

(enligt Banko-Utskottets Memorial N:o 7, punkt. 1.)

Den som, i enlighet med Banko-Utskottets, af Första Kammaren bi-
 fallna förslag, vill, att Riksbankens behållna vinst för år 1867, utgörande
 1,995,647 R:dr 77 öre, skall anvisas till Riksgälds-kontoret för Statens
 allmänna behof, att utbetalas under innevarande år, å tider, som Banko-
 fullmäktige ega bestämna, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, komma, i enlighet med Andra Kammarens beslut, att af
 Riksbankens under år 1867 upplupna vinst till Riksgälds-kontoret för
 Statens allmänna behof aflemnas 1,500,000 Riksdaler, att utbetalas under
 innevarande år, å tider, som Banko-fullmäktige ega bestämna.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och
 förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att vote-
 ringsseklarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstä-
 des afgifvits, företogos nu seklarnes öppnande och uppräkning, och utföll
 omröstningen med 64 ja och 112 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt
 nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren

samtidigt anställd, hade utfallit med 97 ja och 18 nej;
 hvadan, då dertill läggas Andra Kammarrens röster, eller 64 ja och 112 nej.

sammanräkningen visar 161 ja och 130 nej;
 varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstäm-
 melse med ja-propositionens innehåll.

Tjugonde voteringen:

(enligt Banko-Utskottets Memorial N:o 7, punkt. 2.)

Den som, i enlighet med Första Kammarrens beslut, vill, att af den för år 1868 uppkomna bankovinst skall till Riksgälds-kontoret för Statens allmänna behof aflemnas 1,504,352 R:dr 23 öre, att utbetalas under år 1870 å tider, som Banko-fullmäktige ega bestämna, röstar

ja;
 Den det ej vill, röstar
 nej;

Vinner nej, komma, i enlighet med Andra Kammarrens beslut, 1,000,000 R:dr af Riksbankens under år 1868 upplupna vinst att till Riksgälds-kontoret för Statens allmänna behof aflemnas, att utbetalas under år 1870, å tider, som Banko-fullmäktige ega bestämna.

Sedan voterings-sedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammarren ingått, att vote-ringssedlarne för den omröstning hvarom här vore fråga jemväl derstä-des afgifvits, företogos nu sedlarnes öppnande och uppräkning, och utföll omröstningen med 59 ja och 117 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammarren samtidigt anställd, hade utfallit med 97 ja och 19 nej;
 hvadan, då dertill läggas Andra Kammarrens röster, eller 59 ja och 117 nej,

sammanräkningen visar 156 ja och 136 nej;
 varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstäm-
 melse med ja-propositionens innehåll.

Efter sålunda slutade gemensamma omröstningar åtskiljdes nu, kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m., Kammarrens ledamöter, men sammanträdde åter

Kl. $\frac{1}{2}$ 7 e. m.

då, till en början, i anledning af Herr Talmannens frånvaro, Herr vice Talmannen ledde Kammarrens förhandlingar.

§ 4.

Föredrogos och biföllos Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 50, i anledning af väckt motion om utbyte af tillgångarne uti de fonderade statslånens liqvidations- och amortissementsfonder mot de till Riksbanken utfärdade obligationer för 1808 och 1809 års krigskostnader; och

N:o 52, i anledning af väckt motion om uteslutande ur Riksgäldskontorets reglemente af den särskilda tidsbestämmelsen för afsättandet af annuiteten för 1858 års fonderade statslån.

§ 5.

Förekom till behandling Lag-Utskottets Utlåtande N:o 16, i anledning af väckta motioner om ändringar i Kongl. Förordningen om lands-ting den 21 Mars 1862.

I anledning af Utskottets *förra* hemställan å sid. 2 af Utlåtandet yttrade:

Herr Ahlgren: Såsom ledamot af Lag-Utskottet har jag öfvervarit handläggningen af det förevarande ärendet. Jag har dervid icke kunnat instämma vare sig i det slut, hvartill Utskottet kommit eller i den föregående motiveringen och derföre också anmält min reservation; ehuru, för att ej upptaga tiden samt fördröja tryckningen af Betänkandet och dess behandling af Riksdagen, jag icke utförligare utvecklat min afvikande åsigt, utan blott låtit anteckna mig såsom reservant. Jag anhåller emellertid att nu få supplera denua brist och för några ögonblick taga uppmärksamheten i anspråk för framläggandet af de skäl, hvarpå jag stödjer yrkandet om afslag å Betänkandet.

Om, såsom Utskottet förmenar, de motiver, hvarpå motionärens förslag grunda sig, allesammans äro af negativ baskaffenhet och derföre icke "förtjena någon synnerlig uppmärksamhet", så kan, efter min uppfattning, precis detsamma sägas om Utskottets motivering, hvilket jag hoppas kunna genom en närmare granskning af densamma ådagalägga. Utskottet yttrar nemligen först, att grunden för det ifrågavarande stadgandet i kommunallagen, enligt hvilket Regeringen eger rätt att utse ordförande i landsting, "icke är att söka i något förnent behov å Regeringsmagtens sida att utöfva kontroll å landstingets åtgärder och beslut, men dels i den betydelse landstinget, genom arten och omfånget af sin verksamhet, inom administrationen erhållit, dels ock i den nära förbindelse, som emellan statsförvaltningen och landstingets åtgärder och beslut måste ega rum." Äfven med erkännande af riktigheten i denna uppfattning, så har den såsom grund för Utskottets mening föga vigt och betydelse. Ty om man läser 58 och 59 §§ i Förordningen om landsting, finner man, att — med några få särskildt uppräknade undantag, såsom: fråga om behörighet att taga säte och stämma i landstinget; tillämpning af de i 22 och 23 §§ stadgade bötesbestämmelser; arbetsordning för landstinget; m. m. m. — alla landstingets beslut, för att blifva gällande och kunna till verkställighet befordras, skola erhålla Kongl. Maj:ts eller Konungens Befallningshafvandes godkännande. Men deraf följer, att förbindelsen emellan landstinget och statsförvaltningen är uti lagstiftningen bevarad, äfven utan det ifrågavarande lagbudet om Regeringens rätt att utnämna ordförande. Utskottet yttrar vidare, att "egenskapen att kunna på ett tillfredsställande sätt leda förhandlingar sådana som landstinget förutsätter en icke ringa erfarenhet och vana vid offentliga förhandlingar",
hvilka

hvilka egenskaper lätt nog kunna i ett landsting saknas, helst som, efter Utskottets förmenande, "erfarenheten skall hafva ådagalagt, att vid landstingsmannaval den mera framstående förmågan och den större medborgerliga förtjensten mången gång fått vika för medelmåttan." Jag vill gifva Utskottet rätt, icke blott deri att sådant "låter tänka sig" eftersom man kan tänka allt sådant *kunna* inträffa, som icke är absolut orimligt, utan äfven deri att "det hittills ej torde hafva inträffat", hvilket erkännande, såsom mig tyckes, borde hafva ingifvit Utskottet någon trekan att uttala den förstnämnda "tanken" om landstingsmännens intellektuella inkompetens. Ty, har det hittills ej dermed varit så illa stäldt, så låter det uppenbarligen följdriktigare tänka sig, att det ej heller framdeles skall blifva det. I sjelfva verket synes Utskottet sjelft luta till denna åsigt, då det yttrar, att "sedan landstingsinstitutionen hunnit att mera utvecklas och folket uppnått en större mognad för den sjelfstyrelse, som med denna institution åsyftas — då torde en förändring i den af motionären föreslagna syftningen finnas lämplig". Med den magt, som är lemnad i landstingets händer, och den grad af sjelfstyrelse, som folket redan uppnått, tror jag att någon fara icke skulle ligga i ett obetingadt medgifvande åt landstingen *redan nu*, att sjelfve utse sine ordförande. Och skulle det — ehuru osannolikt det än är — inträffa, att dertill lämplig person inom landstinget saknades, så vore denna olägenhet lätt afhjelpat, genom att utsträcka kompetens till ordförandebefattningen till personer, icke tillhörande landstingsmännens antal. Utskottets sista och förmodligen viktigaste skäl är det, att, "såvidt Utskottet har sig bekant, hvarken från allmänhetens eller landstingens sida någon klagan försports i afseende på lämpligheten af de personer, hvilka hittills blifvit beklädda med ordförandeskap i landstingen". För min del har jag en annan erfarenhet. Det har visserligen försports klagan, och den ganska liflig, deröfver, att bland de tjugufem landstingens ordförandeplatserna vid 16 intagits af landshöfdingar och blott till 9 blifvit utsedde andra personer. Sådant har väckt missbelåtenhet och icke utan skäl, efter hvad jag förmodar.

För närmare belysning af denna fråga har jag tagit kännedom om det yttrande, som derom afgafs af den af Kongl. Maj:t under den 19 Juni 1858 tillsatta komité, som hade i uppdrag, bland annat, att utarbета förslag till förordning om landsting. Härom uttalar sig komitéen uti följande ord: Om ändamålet med landstingets inrättande endast vore det att af detsamma bilda en rådgifvande församling, hvilken länets höfding egde sammankalla för att ingå i rådplågningar och medlen att befordra länens ekonomiska väl, skulle det vara naturligt, att ordförandeplatsen blefve landshöfdingen tillerkänd; men då landstinget är en beslutande församling, skulle landshöfdingen försättas i en falsk ställning, om han, efter att i sin egenskap af landstingets ordförande, hafva funnit sina der försvarade meningar och förslag underkända, skulle i sin egenskap af landshöfding, vidhållande samma sina åsikter, anse sig föranlåten att förvägra fastställelse på pluralitetens i landstinget beslut, äfven om goda skäl för en sådan vägran kunde anföras. Vidare erinrade komitéen, att det vore stridande emot andan i vår lagstiftning att låta samma ärende i två instanser af samma person handläggas och prövas. Komiterade ville emel-

lertid, af anförda skäl, icke medgifva landstingen att sjelfva utse sina ordförande, utan förbehöllo Kongl. Maj:t denna rätt, dock att valet borde ske bland de utsedde landstingsmännen.

Enligt mitt förmenande måste det anses ligga i sjelfva andan af landstingsinstitutionen, att landstinget eger rätt att sjelft utse sin ordförande, vare sig inom eller utom landstinget. Någon större ändring i landstingsförordningen erfordrades icke därför. Skulle Kammaren deremot bifalla Betänkandet, så fruktar jag storligen, att frågan skulle komma att för en längre tid skjutas å sido, ty man skulle alltid ega detta beslut att åberopa såsom ett vapen emot förändringen.

Med anledning af hvad jag här haft äran anföra, får jag alltså hemställa, att Kammaren ville, med afslag å Betänkandet, besluta följande förändrade lydelse af 25 § i Kongl. Förordningen om landsting: "Landstinget utser för hvarje lagtima landsting å första sammanträdet ordförande och vice ordförande, hvilkas befattningar skola fortfara intill nästa lagtima sammankomst".

Om förestående förändring gillas, hemställer jag att, såsom följd deraf, 27 § i samma Förordning måtte erhålla denna lydelse: "Den landstingsman, som har de flesta lefnadsåren, för ordet vid hvarje lagtima landstings första sammanträde, till dess ordförande blifvit vald".

Herr Siljeström: Jag anhåller att få uppläsa ett par strofer ur ett af Lag-Utskottet sednare afgifvet Betänkande, nemligen det som rörer väckt förslag om sådan ändring i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862 att stadsfullmäktige skulle ega sjelfva utse sin ordförande. Utskottet yttrar härom, bland annat, följande: "Om ändamålet med inrättandet af hufvudstadens kommunalrepresentation endast varit det att af denna bilda en rådgifvande församling, hvilken öfverståhållaren egde sammankalla, för att med henne ingå i rådplägingar om medlen att befordra kommunens ekonomiska väl, hade det varit i sin ordning, att ordförandeplatsen blifvit honom tillerkänd. Sådan är likväl icke denna institution; det är en inom lagliga gränser beslutande församling, bildad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de principer för den kommunala sjelfstyrelsen, som genom Kongl. Förordningen den 21 Mars 1862 vunnit tillämpning i fråga om rikets öfriga städer. En anordning, hvarigenom ordförandeskapet för Stockholms stadsfullmäktige förbehållits öfverståhållaren såsom sådan, synes därför föga förenligt med institutionens idé.

Enligt 31 och 49 §§ af ifrågavarande Kongl. Förordning ankommer det på Öfverståhållarembetet dels att, efter underställning, antingen fastställa och gilla vissa hos stadsfullmäktige fattade beslut, dels ock att upptaga och afgöra besvär öfver fullmäktiges beslut i stadens gemensamma angelägenheter. Den pröfning, som sålunda tillkommer öfverståhållaren, utgör ett särdeles viktigt skäl att vidtaga den föreslagna förändringen; ty utom det att, på sätt, motionären anmärkt, öfverståhållaren under närvarande förhållanden ganska lätt kunde blifva försatt i en skef ställning, egnad att framkalla missförstånd och misstyndningar, bör ej heller förbises, att det äfven strider emot andan af vår lagstiftning i öf-

rigt att låta samma ärende i två instanser af samma person handläggas, hvilket derföre torde böra, så vidt möjligt är, undvikas.“

Dessa skäl, som tala emot öfverståhållarens ordförandeskap hos stadsfullmäktige, synas ega sin fulla tillämpning på förevarande fråga. Emellertid har Lag-Utskottet kommit till det resultat, att hvad som icke är riktigt och välbetänkt, då det gäller Stockholms herrar stadsfullmäktige, det är alldeles i sin ordning i fråga om landstingen. “Det låter nemligen tänka sig“, yttrar Utskottet, “ehuru det hittills ej torde hafva inträffat, att ett landsting kunde blifva så sammansatt, att inom detsamma ej vore att tillgå någon lämplig ordförande.“ Jag ber att särskildt få fästa uppmärksamheten på den mängd af konjunktiver och suppositioner, som Utskottet i denna korta mening hopat. “Det låter tänka sig“; “det torde ej hafva inträffat“; det “vore ej att tillgå“. Och slutligen “synes“ det på denna grund Utskottet välbetänkt att åt Kongl. Maj:t öfverlemnas att utse ordförande inom landstingen! På en möjlighet, ett antagande, som är tänkbart, men som tilläfvventyrs aldrig inträffat, bygger Utskottet alltså sin opinion. Man är likväl berättigad till den fråga, om Utskottet eller någon annan auktoritet skäligen bort tilltro sig att uttala det omdöme om landstingen, att bland deras ledamöter icke skulle finnas passande ämnen till ordförande? Sådant förefaller verkligen så mycket egendomligare, som Utskottet, sedan det på ordförandeplatsens innehafvare uppställt vissa fordringar, hvilka det förmenar icke kunna inom landstingen fyllas, deremot på ett synnerligen bjert sätt framhåller och vitsordar de utmärkta egenskaper som i detta afseende inom Stockholms stadsfullmäktige förefinnas. “Den större tillgång på intelligens, förenad med administrativa och juridiska insigter samt vana vid offentliga förhandlingar, som i hufvudstaden finnes koncentrerad, och som tvifvelsutan aldrig kommer att sakna representanter bland stadsfullmäktige derstädes, innebär, enligt Utskottets tanke, en säker borgen för det antagandet, att inom denna korporation städse skola finnas män, hvilka ega vilja och förmåga att med nit och skicklighet bestrida ordförandebefattningen.“ Om så är förhållandet, torde det likväl böra tagas i betraktande, att de hufvudstadens angelägenheter, som af dess stadsfullmäktige handläggas, äro af vida större vikt och omfattning än de ärenden, som tillhöra landstingens kompetens. Dessa sednare röra sig vanligen om några få tusental riksdaler till förbättrande af sjukvård, våghållning, skolbildning o. m. d., idel obetydligheter i jämförelse med de värf, som hvilat på herrar stadsfullmäktige, hvilka exempelvis haft att besluta öfver millioner till detta förmodligen lika gagneliga som storartade arbete, som vi hafva att beundra utanför våra fönster. Således om alla dessa egenskaper, hvilka pryda herrar stadsfullmäktige, tilläfvventyrs i mindre hög grad utmärka ledamöterna af länens landsting, så äro ock å andra sidan de angelägenheter, som tillkomma de sednares pröfning, jämförelsevis så underordnade, att man i trots af den ringare intelligensen och den mindre dugligheten likväl möjligen skulle kunna utan fara anförtro äfven åt oss landtmän att på landstinget sjelfva utse vår ordförande; så mycket heldre som ett slikt förtroende ju kunde tillstädjas det gamla Bondeståndet, ehuru väl det hade att handlägga ärenden af ojemförligt viktigare beskaffenhet än landstingen. Då Utskottet i det följande antyder, hurusom erfarenheten

ådagalagt, att vid landstingsmannaval den mera framstående förmågan och den större medborgerliga förtjensten fått vika för medelmåttan, har det uttalat ett omdöme, som torde behöfva vara väl grundadt, för att tilläggas någon slags betydelse. Jag känner ej de fakta, hvarpå Utskottet byggt denna mindre fördelaktiga mening om valkorporationerna; men om den skall tjena till stöd för Kongl. Maj:ts uteslutande rätt att utse landstingens ordförande, så frågar jag — och jag vill härvid i likhet med Utskottet uttrycka mig så konditionelt som möjligt — om det ej någon gång möjligen kunnat inträffa, att äfven Kongl. Maj:t vid utseende af embetsman eller af ordförande möjligen gifvit medelmåttan företräde framför den större förmågan och förtjensten? Sådant har åtminstone någon gång från somliga håll påståtts — jag vill ej ingå i någon undersökning om med rätt eller orätt. Men om så är förhållandet — “och det låter tänka sig“ — skulle då, efter Lag-Utskottets logik, ens Kongl. Maj:t längre vara berättigad att tillsätta dessa ordförandeplatser? Och sålunda skulle landstingen till sist blifva alldeles utan ordförande, eftersom den ena så väl som den andra, åt hvilken valet kunde anförtros, uppenbarligen är lika utsatt för misstag.

Den omständighet, att en sådan korporation som landstingen ej tillåtes sjelf utse sin ordförande, kan jag för min del ej betrakta annat än såsom en verklig förolämpning emot denna korporation samt ett hinder emot den utveckling af den kommunala sjelfstyrelse, som med landstingsinstitutionen afses; och jag anhåller derföre, att Kammaren måtte, med afslag å Betänkandet, bifalla motionen.

Herr Svensén: Vid kommunallagarnes stiftande föreslogs af den för ändamålet tillsatta komité och påyrkades af de folkvalda Stånden, att ordförande i landsting skulle få tillsättas af denna korporation sjelf, och jag tror äfven, att den erfarenhet i fråga om landstingens verksamhet, som nu är vunnit, ej vittnar emot riktigheten af denna deras uppfattning. Sjelf kan jag, från Calmar läns norra landsting, andraga ett exempel, som visar, att det går ganska väl för sig, att landstingen sjelfva utse sin ordförande. Det inträffade nemligen der, att den af Kongl. Maj:t tillsatta ordförande af sjukdom var förhindrad att infinna sig vid landstinget. Detta valde då inom sig en vice ordförande, som ledde förhandlingarne; och man hade intet skäl att ångra detta val. Detta bevisar, att saken går för sig. Den mening torde ock vara temligen allmän, att sättet för tillsättande af ordförande i landsting är stridande emot kommunallagens anda och mening, för så vidt med denna lag afses att utbilda folket till frihet och förmåga att styra sig sjelft.

Men anledning häraf får jag instämma i det yrkande, som den förste talaren framställt och derå anhålla om Herr Talmannens proposition.

Herr Ola Jönsson: Jag begärde ordet i afsigt att framlägga de anmärkningar, hvartill Utskottets förevarande Betänkande synts mig gifva osökt anledning; men sedan dess hafva åtskillige talare redan utförligt utvecklat dessa anmärkningar och föga återstår att nu i ämnet tillägga. Jag kan likväl ej underlåta att något vidröra det Utskottets yttrande, hvori framkastas det påstående, att erfarenheten ådagalagt, hurusom vid landstings-

mannaval den större förmågan och medborgerliga förtjensten fått vika för medelmåttan. Jag ber att härvid få fästa uppmärksamheten derpå, att det ej alltid är gifvet, att den större medborgerliga förtjensten är för- enad med någon ovanligare förmåga och tvärtom. Äfven den medelmåttiga förmågan kan genom nit för det allmännas väl och ärlig sträfvan göra sig gällande och väl förtjent af ett allmänt förtroende. För öfrigt utesluter Utskottets Betänkande icke all förhoppning, att landstingen framdeles kunna få sig tillerkänd rätten att sjelfva utse sine ordförande. Det är ett ganska vanligt och särdeles bekvämt förfarande att städs skylla på folkets okunnighet och omogenhet, då det gäller att förneka detsamma sin rätt. Och att här är fråga om en obestridlig rätt, det torde nästan ligga i sakens natur, liksom jag vågar påstå att den förmenta omogenheten icke är större här än i andra länder, der till och med de lagstiftande församlingarne ega rätt att sjelfve utse ordförande, d. v. s. president. I det sista af Utskottets argument, eller att ingen klagan försports öfver de af Regeringen tillsatte ordförande vid landstingen, kan jag för min del gerna instämma. Jag har ej samma erfarenhet i det hänseendet som den förste talaren; och jag har icke sport, att något missnöje öfver Regeringens sätt att bruka denna sin magt förefinnes. Men om ock så är, så utgör detta enligt min tanke icke tillräckligt skäl för att afslå motionen. Det kan nemligen ganska lätt inträffa, att anledningar till klagomål framdeles kunna uppstå, hvilka det torde vara bäst att förekomma. Om nemligen Regeringen skulle vilja inskränka landstingens verksamhetsområde, så har den för sådant ändamål ett ganska godt medel uti sin rätt att till ordförande tillsätta en person, som är villig att dertill medverka, förutsatt att en sådan stode att finna. Landstings-förordningen stadgar väl, att beslut icke kunna fattas i andra ämnen än dem, som ligga inom landstingets befogenhet; men i fråga derom, hvilka de ärenden äro, som tillhöra dess befogenhet, kan lätt nog tvist uppstå. Om nu ordföranden skulle förklara något ärende ligga utom landstingets befogenhet och af denna anledning vågra att framställa proposition derpå; då vet jag sannerligen icke hvad landstinget skulle göra, ty det eger ej, liksom Riksdagen, ett Konstitutions-Utskott, som kan slita uppkommande tvister emellan ordförande och församlingen. Detta utgör, enligt min tanke, ett viktigt talande skäl för den ifrågasatta förändringen. Det skulle ock kunna sägas, att Kongl. Maj:ts dyrbara tid är tillräckligt upptagen af vida viktigare göromål än dylika utnämningar och förordnanden, isynnerhet som det, hvarom här är fråga, skulle kunna saklöst öfverlemnas åt landstingen. Jag hade af alla dessa skäl först tänkt att yrka återremiss; men då den förste talaren formulerat ett förslag, som synes mig fullt antagligt, instämmer jag deri och yrkar antagande af Herr Ahlgrens förslag.

Herr Anders Jonsson: Jag ämnar icke upptaga Kammarrens tid med några utläggningar af hvad flere föregående talare andragit emot förevarande Betänkande eller med något tal öfver det öde, som drabbat min motion, utan jag instämmer i de yttranden, som förut afgifvits till förmån för densamma, och särskildt i Herr Ahlgrens, å hvars förslag jag anhåller om bifall.

Herr Ribbing: Såvida jag rätt fattat den förste talarens anmärkningar emot Utskottets afstyrkande af ifrågavarande motion, så röra dessa anmärkningar hufvudsakligen det förhållande, att landshöfdingar blifvit utnämnde och kunna utnämnas till ordförande i landsting, hvilket skulle vara mindre fördelaktigt eller rent af olämpligt utaf flera skäl. Jag tager mig likväl friheten att vid dessa påminnelser af den ärade talaren först och främst göra den erinran, att om en lag på något sätt i tillämpningen skulle mindre lyckligt handhafvas eller till och med fel i denna tillämpning begås, så följer ej deraf genast, att den lagen bör ändras, utan då sådant innebär fel icke i lagstiftningen utan i lagskipningen, synes det mig ock böra föranleda till rättelse och ändring i det afseende, der felet gjorts.

Men oberoende af dessa anmärkningar ber jag att i allmänhet få erinra om det sista skäl, som Utskottet för sitt afstyrkande anført, nemligen att, såvidt Utskottet har sig bekant, ingen klagan försports öfver lämpligheten af de personer, hvilka hittills varit ordförande i landstingen. Detta förhållande anser jag för min del redan innebära tillräckligt skäl att ej *nu* vidtaga någon förändring i förevarande hänseende. Vill man vid lagstiftning inlåta sig på alla möjligheter, som kunna inträffa, så skall man råka ut för sådana svårigheter och en sådan mångfald af konsiderationer, att jag befarar, det man ej skall komma ur stället i något afseende. Mig synes man ej böra göra fråga om ändring i bestående lagar beroende af dylika betraktelser af hvad som med dessas fortvaro möjligen kan komma att inträffa, utan fastmer vid afgörande af sådan fråga följa den riktiga och lämpliga regeln, att der olägenheter i verkligheten visat sig, *der* skall man söka hjälpa genom att vidtaga en förändring, men så länge sådant icke inträffat, må man låta det bestående vara så, som det är, så snart ingen positivt rättsvidrig följd derigenom synes kunna uppstå.

En af de sednare talarne har sökt visa, huru en sådan möjligen kan inträffa. Han har nemligen sagt: "Om Regeringen vill inskränka landstingens verksamhet, finnes ett farligt medel härtill i Regeringens hand uti dess rätt att utnämna ordförande i landstingen, förutsatt nemligen att Regeringen *kan* finna personer, som vilja låna sig till verktyg härutinnan;" ty, menar han, denne kan då hindra landsting att fatta beslut genom vägran af proposition. Jag tager mig likväl friheten komma tillbaka till den allmänna anmärkning jag gjorde. "Det *kan* hända" säger man, "om Regeringen vill inskränka", och "derest den finner lämpliga personer att dertill använda". Jag frågar dock: *har* den velat? *har* den funnit? *har* vägran skett? Det har jag icke hört någon säga. Följaktligen torde man böra lemna dessa möjligheter i sitt värde, tills man får se, om af dem vill blifva verklighet. Hvad sjelfva den af talaren anförda saken angår, kan jag ej inse, att genom det nuvarande stadgandet stor olägenhet i afseende å den kan uppstå eller att någon så särdeles sträng kapson lägges på landstingen. Den sistnämnde talaren har anført exempel, som skulle utvisa möjligheten att i tvetydiga fall en ordförande kunde vägra proposition och i sådant hänseende står landstinget der redlost, menar talaren, emedan detsamma icke eger någon institution motsvarande vårt Konstitutions-Utskott, som kan slita tvisten mellan tinget och ordföranden. Detta förhållande, att rådplägande och beslutande församlingar med ordförande i spetsen för sig finnas, utan att ega någonting motsvarande Riksdagens Konstitutions-Utskott,

— detta förhållande har naturligen gjort det till en nödvändighet för dem, som deltagit i sådana församlingar, att göra sig reda för huru det skulle komma att gå i ett sådant fall, som talaren framkastat; och för min del anser jag icke detta fall vara en knut, som ej kan lösas, utan skall sönderhuggas. Det är klart, att om i en dylik församling, der ingen institution motsvarande Konstitutions-Uskottet finnes, ordföranden skulle säga: "detta yrkunde anser jag vara stridande mot församlingens befo-genhet och kan derföre icke framställa proposition", så inträffar ett af de tu. Antingen medgifver församlingen, att ordföranden har rätt på de skäl som anföras; och då är saken förbi utan någon svårighet. Eller och fortsätter församlingen sitt yrkande: dess majoritet bestämmer, att frågan tillhör församlingens befo-genhet och fordrar proposition. Eger då ordföranden rätt att vägra sådan? Nej! Ty har han blifvit öfverröstad af församlingen. Han har i sådan händelse icke mer än två utvägar att välja emellan: antingen att foga sig efter majoritetens beslut och framställa proposition, eller ock att säga: "jag kan ej göra proposition härpå, men då jag icke har någon laglig rätt att vägra sådan, så afträder jag ifrån ordförandebefattningen". Och dermed är den saken hjälpt. För min del har jag varit ordförande i två slags dylika församlingar under en följd af år, och jag har derunder gjort mig reda för riktigheten af detta sätt att gå till väga samt funnit det vara den enda lagliga form, som härvid kan komma i fråga.

När jag nämnde om möjligheten och verkligheten, borde jag ock hafva besvarat de erinringar, som gjorts derom, att det skulle vara en föroläpning mot landstingen, att de ej få sjelfva välja sina ordförande, och att det nuvarande förhållandet vore stridande emot kommunallagarnes anda o. s. v. Jag bekänner, att, då jag har att göra med Konungen och Regeringen, jag ej senterar eller fattar, att hvarje befallning af Regeringen nödvändigt innebär en föroläpning emot mig, äfven om jag på egen hand skulle kunnat uträtta saken lika bra som den af Regeringen bestämts. Således: posito att landstinget skulle kunna välja ordförande lika bra, skall det derföre ovilkorligen anse sig chikaneradt och föroläpadt, derföre att Kongl. Maj:t med Riksdagens begifvande för sig behållit denna magt? Jag kan ej omfatta den föreställningen, att Regeringen härigenom på något sätt förolämpar landstinget eller utöfvar någon inskränkning och kontroll öfver höfvan, förr än jag verkligen sett tendenser dertill hos Regeringen, och så länge jag ej ser till några sådana, utgår jag från förutsättningen af ömsesidig aktning och respekt men icke af motsatsen.

Den förste talaren har sagt, att, om motionen nu komme att afslås, så skulle, i händelse densamma vid en annan riksdag förnyades, man upphörligt skjuta undan den, förebärande att förhållandena dittills icke undergått någon förändring. Jag hyser likväl icke ett sådant misstroende till Riksdagen, lika litet som jag på förhand misstror Regeringen, utan jag antagar, att hvar och en, såväl Regering som Riksdag, handlar klokt och rätt i sina åtgärder, till dess motsatsen ådagalägges. Om således förändrade förhållanden skulle uppstå, så tilltror jag utan tvekan Riksdagen så mycken klokhet, att den tager dessa förändrade förhållanden i öfvervägande och fattar sitt beslut i öfverensstämmelse med deras kraf.

Man har vidare sagt, att Lag-Utskottet ej anført några positiva skäl för dess afstyrkande och således utsatt sig för samma förbräelse, som det riktat emot motionären. Några uttryck i Betänkandet skulle dock, har man mildrande tillagt, stå på gränsen emellan det positiva och det negativa. Jag är ej matematiker och förstår sålunda ej hvad som menas med en sådan gräns, eller om den verkligen finnes, så mycket mer som jag i allmänhet ej känner till ett tredje emellan ja och nej. Men lika godt! I sak vill jag mot den gjorda anmärkningen erinra, att det är den, som yrkar en förändring, hvilken det åligger att anföra skälen dertill, under det att deremot den, som ej vill någon ändring utan bibehållande af det bestående, synes hafva gjort tillräckligt, då han visar, att inga, åtminstone inga befogade anmärkningar mot detta bestående blifvit gjorda. Onus probandi åligger ju den som yrkar och ej den som försvarar. Medgifvas måste emellertid, att några positiva skäl verkligen blifvit af Lag-Utskottet anförda. Jag behöfver därför icke uppläsa Betänkandet. Det har ju förut blifvit uppläst och finnes dessutom tryckt. Jag vill visst icke betvifla hvad som här proklamerats, att Svenska folket är ett ibland de mest bildade som finnas, och att det äfven går framåt i upplysning, men detta hindrar mig likväl icke att instämma i Utskottets åsigt, att det ännu här och der icke torde vara så lätt att inom landstingen finna någon till ordförandeplatsen lämplig person, hvarförutan jag ber att få påpeka den, i händelse af en ändring inträdande, möjligheten af kandidatur, partisplittringar och dylikt. Jag kan slutligen ej undgå att erinra derom, att landstingsinstitutionen ännu är helt ny, och att det är nödigt, att hvarje ny institution får, så att säga, sätta sig, innan någon förändring vidtages deruti, der sådant ej visat sig af behof oundgängligen påkalladt.

På de grunder, jag nu anført, yrkar jag bifall till Betänkandet.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Herr Talman! Mine Herrar! Den förste ärade talaren har till stor del vederlagt Utskottets motiver för afslag å förevarande motion, och jag vill endast ytterligare tillägga, att det förefaller mig besynnerligt, då Lag-Utskottet, hvars ledamöter borde få antagas vara praktiska män, låter undfalla sig ett sådant yttrande som följande: "Det låter tänka sig, ehuru det hittills ej torde hafva inträffat, att ett landsting kunde blifva så sammansatt, att inom detsamma ej vore att tillgå någon lämplig ordförande." Man kan verkligen på detta Utskottets motiv tillämpa ett gammalt uttryck: "att se spöken på ljusa dagen". Ty har man gifvit akt på hvilka personer, som hittills blifvit valda till landstingsmän inom Sverige, så kan man icke förneka, att inom landstingen finnas personer fullt vuxna att föra klubban lika väl som de af Konungen dertill utsedde ordföranderne.

En föregående talare har sagt, att den, som vill hafva en förändring, skall visa skäl för dess behöflighet. Hvad den nu föreslagna förändringen beträffar, så tror jag, att skälen äro ganska väl framvisade just af de komiterade, som tillsattes när lagen om landstingen skulle stiftas, och hvilka framhöllo, att det skulle vara mindre lämpligt att tillsätta landshöfdingarne såsom ordförande; eljest skulle man kunna hafva satt dem såsom själfskrifna. Följer man nu med, huru förhållandet varit ända från

början af landstingens tillvaro, så finner man, att i de flesta länen till-sattes landshöfdingarne till ordförande och, oaktadt man sedan ofta hört klagomål öfver detta landshöfdingarnes ordförandeskap, hafva likväl ännu flera af dem sedermera blifvit utnämnde till ordförande i landstingen.

Här har visserligen sagts, att man icke hört af några klagomål, och Utskottet säger sig böra erinra derom, "att hvarken från allmänhetens eller landstingens sida någon klagan försports i afseende på lämpligheten af de personer, hvilka hittills blifvit beklädda med ordförandeplatser i landstingen." Jag vet icke, om Lag-Utskottet tager ordet "klagan" i den betydelse, att man skall hafva ingifvit en särskild klagoskrift, eller om dermed menas hvad man hör särskildt talas om inom landsorterna, men med afseende på det sednare kan jag upplysa, det man ofta får höra sägas, huruledes det är ganska besynnerligt, att icke inom sjelfva landstinget kunde finnas någon person, som vore lika lämplig att vara dess ordförande som just landshöfdingen. Man anser ganska allmänt, att landshöfdingarne hafva hufvudsakligen att sysselsätta sig med bestyren inom sin egen verk-ningskrets, men att det deremot allt för väl kunde lemnas åt landstingen sjelfva att välja de ordförande, som skola leda deras öfverläggningar. De-lande denna åsigt, kan jag icke annat än yrka bifall till den förste värde talarens förslag.

Herr Per Nilsson från Örebro län: Äfven jag anser, att lands-tingen sjelfva böra få välja sina ordförande, och jag betviflar icke, att det inom dem finnes fullt lämpliga personer dertill. För öfrigt, och då redan under diskussionen så många skäl anförts för denna sak, så inskränker jag mig nu till att endast instämma med Herr Ahlgren uti det af honom framställda förslaget.

Herr Siljeström: Den ärade ledamot af Lag-Utskottet, som från bänken här midt öfver nyss yttrade sig till försvar för Utskottets afstyr-kan, har anført en princip, som jag äfven för min del anser i allmänhet riktig, att man nemligen vid all lagstiftning icke bör helt och hållet bygga på blott teorier utan jemväl se till, om det finnes några positiva fakta, som kunna föranleda den förändring som är i fråga; och han nekar att några sådana fakta i förevarande fall finnas. Han torde likväl, detta oaktadt, nödgas medgifva att i enstaka fall sjelfva principen kan vara af så stor vikt, att endast på grund af principiela skäl en förändring är be-rättigad. Det kan vara ganska svårt att ådagalägga, det nuvarande ord-förande inom landstingen icke fullgjort sina åligganden, och jag vill för min del ingalunda påstå något sådant, men den principen, att landstingen sjelfva skola få välja sina ordförande, anser jag å andra sidan alldeles obestridligt berättigad, och skälen för denna åsigt — eftersom den värde talaren ålagt mig bevisningsskyldigheten — har Utskottet sjelft gjort sig mödan att framlägga uti det Betänkande, som jag redan förut tagit mig friheten åberopa, nemligen Betänkandet N:o 19 om Stockholms stadsfull-mägtiges rätt att välja sin ordförande. Ty alldeles samma skäl, som deri anförts och i hvilka jag för min del instämmer, äro till punkt och pricka tillämpliga på landstingen, och således kan jag helt och hållet fritaga mig från all vidare bevisningsskyldighet i den delen. Men deremot återstår

för den ärade talaren sjelf bevisningsskyldighet för hvad han yttrade — visserligen icke positivt, men halft positivt — att det skulle vara svårt att inom landstingen finna subjekter, som kunde vara lämpliga till ordförande, en bevisning som icke torde göra sig lättare, än den bevisning angående de hittills varande ordförandernes olämplighet han äskat.

Frågan är endast denna: hvad berättigar fullmäktige i en stad företrädesrätt framför fullmäktige i länen? För öfrigt ber jag talaren icke missförstå ordet "förolämpning", som jag i mitt föregående yttrande nyttjat. Förolämpningen ligger, efter min mening, visst icke i det faktum att Kongl. Maj:t utser ordförande, utan i sjelfva lagstiftningen, som beröfvar en aktad korporation den mest naturliga rättighet, som medgifves andra, henne liknande korporationer.

Således kan jag icke finna mig öfvertygad af den nämnde värde talarens skäl, utan yrkar jag fortfarande bifall till motionen eller heldre, sedan jag haft tillfälle att se den förste talarens förslag skriftligen uppsatt, till detta sednare.

Herr Uhr: Jag har redan från början varit af samma åsigt som min sidokamrat, och under diskussionen har jag blifvit ännu mera styrkt deruti; sjelfva de talare, som yttrat motsatta åsichter, hafva just genom sina argumenter styrkt mig ännu mera i min åsigt. Olyckligtvis kunde jag icke höra mycket af det föredrag, som hölls från Upsala-bänken, emedan så många åhörare sprungo fram för att taga bättre reda derpå och, sedan de voro framkomna, tyckte de sig höra så förträffligt, att de till och med kunde tillåta sig att sjelfva småprata litet under tiden; så skedde äfven, och detta gjorde att jag icke hörde mer än nått och jemnt de orden, att då inga klagomål öfver det nuvarande sättet för utseende af ordförande försports, så kunde det icke heller nu förefinnas några särskilda skäl för att landstingen skulle sjelfva få välja sina ordförande.

Är då den värde talaren öfvertygad, att icke något missnöje öfver det nuvarande sättet egt rum? Huru vill han då, att ett sådant missnöje skall gifva sig till känna? Icke kan man begära att något landsting i sin helhet skall framstå och säga: "vi hafva blifvit mycket missnöjda öfver att landshöfdingen blifvit vald till vår ordförande, och vi vilja derföre hafva en annan." Kommer en tidning fram med klagomålen, så säger man: "detta är bara tidningssvammel, och det kunna vi icke fästa oss vid." Att komma in med en petition till Kongl. Maj:t går icke heller an, ty detta vore en förolämpning, heter det då. Hur skall då missnöjet göra sig hördt? Jag kan för min del icke se något annat och bättre sätt, än det som nu egt rum, att motionärer vid Riksdagen frambära det missnöje, som de kunna hafva sig bekant hvar inom sin ort, och på grund deraf säga, att de icke tycka om det nuvarande förhållandet, utan önska att landstingen sjelfva måtte få välja sina ordförande.

Utskottet säger i sin motivering, att erfarenheten ådagalagt, huru vid landstingsmannavalen hittills "den mera framstående förmågan och den större medborgerliga förtjensten mången gång fått vika för medelmåttan." Må vara, att någon gång så händt, men sådant torde då få skrivas på undantagens räkning, och man bör icke på grund deraf säga, att så kommer alltid att ske. Jag tror, att folket i landsorten numera är så för-

ständig, att det till landstingsmän väljer dem, som först och främst be-
vaka folkens intressen i så väl ett som annat afseende, och jag kan icke
föreställa mig, att det då i något län kunde inträffa så olyckligt, att bland
alla de valde icke finnes en enda person, som vore lämplig att sköta
ordförandeklubban. Jag kan verkligen icke förutsätta, att något län skulle
vara så illa utrustadt eller de väljande hafva så dåligt omdöme, att ett
sådant förhållande skulle kunna uppstå.

Således kan jag icke annat än, med ogillande af de åsigt, som i
motsatt riktning blifvit uttalade, instämma med Herr Ahlgren och yrka
bifall till hans förslag.

Herr Ola Jönsson: Jag skulle icke ånyo hafva begärt ordet, om
icke en ledamot af Lag-Utskottet sökt vederlägga de skäl jag förut an-
fört för bifall till Herr Ahlgrens förslag, nemligen att ordföranden i lands-
tinget kunde vägra proposition på bifall till ett väckt förslag. Den värde
ledamoten menade, att det icke låge i ordförandens magt att göra det,
utan att landstinget skulle i alla fall kunna fatta sitt beslut och sålunda
tvinga ordföranden att gå in på hvad landstinget ville. För min del på-
står jag icke desto mindre, att en sådan uppfattning är oriktig, ty om
ordföranden vägrar proposition, så kan landstinget icke fatta något beslut,
och en sådan vägran kan allt för väl låta sig tänkas. Man säger visser-
ligen, att landstinget i detta fall skulle kunna anföra klagomål — man har
nemligen sagt mig det enskildt — men förordningen vet icke om besvär öf-
ver annat än beslut af landstinget, som blifvit fattade efter proposition af
ordföranden, och för min del vet jag icke hos hvem klagomålen öfver
ordförandens beteende skulle anföras.

Jag vill ytterligare fästa uppmärksamheten derpå, att enligt förord-
ningen eger landstinget att sjelft välja sin vice ordförande. Detta är obe-
stridligen en inkonsekvens, ty om det är nödvändigt att Kongl. Maj:t skall
utnämna ordföranden, så synes det vara lika nödvändigt, att Kongl. Maj:t
äfvén utnämner vice ordföranden, alldenstund det kan hända, att den
ordinarie ordföranden af sjukdom eller annat förfall blir förhindrad att
fullgöra sitt uppdrag, och vice ordföranden sålunda blir den, som får leda
öfverläggningarna.

Allt detta talar tillräckligt för det af Herr Ahlgren framställda för-
slaget, hvarföre jag fortfarande vidhåller mitt yrkande om proposition å
bifall till detsamma.

Herr Svensén: En talare, som försvarade Utskottets förslag, sade,
att en laglig form måste finnas för att slita förekommande tvistigheter;
det var i fråga om möjligen förekommande propositionsvägran af ordfö-
randen. Jag undrar dock, hvar denna lagliga form skulle finnas. Vore
det så att ordföranden sjelf icke egde pröfva och afgöra dylika tvistighe-
ter, så vore derigenom en utväg för landstinget beredd att taga sig fram
helt och hållet på egen hand. Men så är det icke.

Må det tillåtas mig att framställa ett exempel. Jag vet ett lands-
ting, der ordföranden vägrade proposition å trenne särskilda motioner;
då begärde motionären, att landstinget skulle få yttra sig härom, men
ordföranden vägrade äfvén derå proposition. Följden blef, att dessa frågor

icke alls kommo under landstingets behandling. Motionären besvarade sig hos Kongl. Maj:t, och oaktadt klagomålen för öfrigt blefvo temligen knapphändig behandlade, så måste likväl åtminstone en af frågorna överlemnas till ny behandling af landstinget. Då sade samme ordförande åter, att han *icke* vore förhindrad framställa proposition på dessa frågor. Jag vill hemställa, om detta är rätta sättet att behandla de frågor, som vid landstinget väckas?

Enligt min tanke har landstinget för närvarande intet forum för dylika tvistigheters slitande; det finnes ingenting bestämdt derom hvarken i landstingsförordningen eller i någon annan stadga; och om ock landstinget inom sig sjelft beslutar om arbetsordningen, så lärer denna likväl icke kunna tillämpas uti ifrågavarande fall.

Herr Medin: Då alla föregående talare, med undantag af Herr Ribbing, uttryckt åsigt, som äfven jag för min del gillar, och då jag anser, att det icke torde finnas något landsting så olyckligt lottadt, att icke inom detsamma skulle kunna erhållas lämplig ordförande, utan att landshöfdingen dertill behöfde utses, så förenar jag mig med dem, som gilla Herr Ahlgrens förslag, och inlägger jag derfore mitt votum till förmån för detsamma.

Öfverläggningen var slutad. Herr vice Talmannen upptog och afgaf propositioner på de yrkanden som förekommit dels om bifall till Utskottets hemställan och dels om bifall till Herr Ahlgrens här ofvan intagna förslag. Då svaren å dessa propositioner utföllo med blandade ja och nej, samt omröstning derjemte begärdes, blef nu följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i första punkten af dess Utlåtande N:o 16,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutat, att 25 och 27 §§ i Kongl. Förordningen om landsting den 21 Mars 1862 skola erhålla följande förändrade lydelse, nemligen:

25 §.

“Landstinget utser för hvarje lagtima landsting å första sammanträdet “ordförande och vice ordförande, hvilkas befattningar skola fortfara intill “nästa lagtima sammankomst;” och

27 §.

“Den landstingsman, som har de flesta lefnadsåren, förer ordet vid “hvarje lagtima landstings första sammanträde, till dess ordförande blifvit “vald.”

Omröstningen utföll med 26 ja mot 115 nej, hvadan Kammarerna beslutat i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Härefter begärdes ordet af

Herr Hierta, som yttrade: Jag har icke velat begära ordet i denna fråga, emedan jag på förhand ansåg utgången gifven, sådan den nu har bilfvit. Men jag vill nu begagna tillfället att, då frågan ännu icke förevarit i Första Kammaren, uttrycka en önskan, — som väl egentligen icke angår Andra Kammaren, men som jag hoppas härifrån kunna transpirera till den Första — att nemligen denna Första Kammare måtte taga i betraktande den inkonsequens, som ligger deruti, att landstingen kunna anses fullt kompetenta att utse ledamöterna i Första Kammaren men deremot icke skola vara värda det förtroendet att välja sin egen ordförande.

Utskottets *sednare* hemställan, å sid. 3 af Utlåtandet, blef af Kam-maren bifallen.

§ 6.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 17, i anledning af väckta motioner om vissa ändringar i Kongl. Förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862.

Punkten 1.

Herr Siljeström: Jag gillar fullkomligt i sin allmänlighet den grundsats som Utskottet anfört såsom stöd för afstyrkande af motionen, nemligen att om man erkänner en allmän religionsfrihet och olika sekters lika berättigande, så bör deraf följa att den ena sekten icke må ega rättighet att blanda sig i den andras kyrkliga angelägenheter; och jag skulle således icke göra någon anmärkning i saken, såvida vi verkligen stode på den punkt, att de olika religionssamfundet vore fullkomligt lika berättigade med hvarandra. Men detta är icke förhållandet och afses ej heller blifva förhållandet genom det nu väckta förslaget om utvidgade rättigheter för dissenters, hvilket förslag ju afser att bibehålla statskyrkan och att tillförbinda dissenters att fortfarande bidraga till underhållet af denna kyrka. Då det nu är ett faktum, att t. ex. Mosaiske trosbekännare på grund af innehafvande fast egendom ega att till och med deltaga i prestval, så tyckes billigheten fordra, att kristna dissenters äfven få rättighet att deltaga i behandlingen af frågor som förekomma vid kyrkostämman, enär äfven de bidra till byggande och underhållande af kyrka och skolhus med mera dithörande. Detta anspråk är så mycket mer berättigadt, som de vid kyrkostämman förekommande ärenden i allmänhet mindre äro af kyrklig än ekonomisk natur, synnerligen hvad kyrkans angelägenheter angår. Och i afseende på skolans angelägenheter vore det väl besynnerligt, om man icke skulle vilja tillerkänna t. ex. en trosbekännare af den reformerta läran rättighet att deltaga i handläggningen af dithörande ärenden.

Under sådant förhållande, ehuru med fullt erkännande af den allmänna princip Utskottet i sitt Utlåtande uttalat, får jag för min del instämma i motionärens förslag.

Herr Anders August Anderson: I likhet med den föregående talaren anser äfven jag, att Herr Dicksons förslag har all möjlig rättvisa för sig, ty jag kan ej annat finna, än att den som erlägger utgifter till kyrkan, äfven bör ega rättighet att deltaga i öfverläggningar och beslut rörande samma kyrkas angelägenheter. På grund häraf förenar jag mig med den föregående talaren och yrkar bifall till motionärens förslag, hvilket jag anser vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande.

Herr Ribbing: Såvidt jag kunnat fatta den förste talarens skäl för afslag å Utskottets Utlåtande, så bestodo dessa skäl förnämligast deruti, att talaren, ehuru han i dess allmänlighet godkände religionsfrihetens grundsats, likväl, med afseende derå att med denna grundsats stode i mer eller mindre grad i strid med bestående förhållanden i Sverige, icke ville godkänna dess tillämpning i närvarande fall, det är Utskottets afstyrkande hemställan; hvarjemte han erinrade derom att, enligt Kongl. Förordningen om prestval, främmande trosbekännare dels icke voro uteslutna från deltagande i prestval, dels ock hade vissa andra rättigheter inom statskyrkan, äfvensom att inom skolrådet uteslutande ekonomiska frågor behandlades.

Jag får härtill svara att, om den grundsats som Utskottet uttalat är och erkännes såsom den riktiga, då är det gifvet att hvad som står i öfverensstämmelse med denna grundsats är rätt, och att hvad som står i strid mot densamma är orätt; är det nu så att Utskottets afstyrkande hemställan öfverensstämmer med en i allmänhet riktig grundsats, då är ock afstyrkandet riktigt; är det åter så att befintliga lagstadganden stå i strid mot denna grundsats, då äro dessa stadganden oriktiga, och det är *de* som böra rättas. Derföre att en lag finnes som är oriktig, t. ex. den om prestval, icke bör man väl derföre skaffa sig *flera* lagar som stå i strid mot en i allmänhet riktig grundsats. Det är just det motsatta förfarandet mot det af talaren yrkade, som jag anser vara det riktiga.

Hvad särskildt kyrkostämmas befogenhet beträffar, så medgifver jag att den icke eger att befatta sig med trosnormen och bekännelsen, men deraf följer icke, att den är inskränkt till frågor af endast ekonomisk natur och icke står i något förhållande till det religiösa lifvet hos församlingen i fråga. Om man endast tager i betraktande sådana rent materiella frågor, såsom t. ex. byggande och underhållande af kyrka, så är detta visserligen en ekonomisk angelägenhet, men det är klart, att den som icke bekänner samma åsikter som församlingen i allmänhet, det är icke tillhör församlingen i andlig bemärkelse, icke heller kan hafva intresse af detta byggande af kyrka. Från Skottland har man exempel derpå, att man genom att medgifva dissenters rätt att deltaga i afgörande af dylika frågor, kan komma att fatta ett sådant beslut som att i bokstafflig mening låta en kyrkobyggnad få ramla. De ekonomiska frågor som behandlas af kyrkostämman äro sålunda icke så isolerade från de religiösa angelägenheterna, att man skulle kunna säga, att den som har en annan bekännelse än församlingen i allmänhet, likväl skulle opartiskt kunna bedöma de ämnen som vid kyrkostämman förekomma. För öfrigt må jag anmärka, att frågan om folkundervisningen, som icke är främmande för kyrkostämmas behandling, icke är en blott ekonomisk fråga. Vill man — i allmänhet taladt — för att deltaga i afgörandet af ett samfunds angelägenheter

dit insläppa personer, som icke höra till denna församling och icke äro intresserade af de ämnen som der behandlas, så vore detta detsamma som att inom det samfundet insläppa förstörelsens elementer, hvilket ju icke kan vara riktigt. Jag önskar visserligen och anser oss böra sträfva derhän, att hvarje trosbekännelse och kyrka, hvars lära och lefverne icke stå i strid mot samhällets lagar, måtte få åtnjuta fullkomlig frihet och i sin verksamhet icke mötas af inkräktingar af dem som icke höra dit, men just derföre att jag önskar denna frihet för *hvarje* sådan kyrka, önskar jag den lika mycket för statskyrkans medlemmar som för dissenters, hvarföre jag ock yrkar bifall till Lag-Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Kolmodin: Jag är redan i det närmaste förekommen af den föregående ärade talaren. Att Utskottets Utlåtande står i öfverensstämmelse med religionsfrihetens grundsats har äfven den talare, som aldra först hade ordet, erkänt, och då han tillika vid denna riksdag uppträdt som motionär i religionsfrihetsfrågan, håller jag före, att han äfven vid detta tillfälle hade bort strängt vidhålla denna grundsats. Af den föregående talaren har redan blifvit visadt, att de ekonomiska förhållanden, som höra under kyrkostämmans behandling, utöfva en stor inverkan äfven på församlingens andliga vård och utveckling. Dessutom har kyrkostämman och än mera kyrkorådet, som utgör en delegation af den förra, flera rent andliga funktioner med afseende på församlingens ordning och gudstjenst samt förekommande af kyrklig tvedragt och söndring. Jag tror derföre, att i samma mån, som man med hänsyn till dissenters söker att frigöra bekännelsen från det tvång, som hittills tryckt densamma, man äfven bör se till, att icke den Lutherska kyrkan i samma ögonblick blir belagd med sådana band, som ingen kyrka kan fördraga, och att icke de grunder, hvarpå man måste bygga dissenterlagen, blifva rubbade, då frågan gäller vår eget lands kyrka. Jag instämmer ock i den åsigten, att frågan om prestval icke står i samband med det nu föreliggande förslaget, som afser att åt dissenters medgifva rättighet att deltaga i kyrkostämmans öfverläggningar och beslut; man måste dock fästa uppmärksamheten derpå, att de oegentligheter i prestvalsförordningen, hvilka man här åberopat såsom skäl för bifall till motionärens förslag, just utgjort anledningar både för denna Kammare och Kyrkomötet att yrka revision af förenämnda förordning. Om nu detta förslag bifölles, skulle det kunna hända, att dessa dissenters, som icke bekänna Svenska kyrkans religion, på ett och annat ställe skulle kunna komma att, i flera afseenden och särskildt i fråga om religionsundervisningen i skolorna, få den afgörande rösten.

Under sådana förhållande och då dessutom en ny dissenterlag äfvensom, på kyrkomötets framställning, en ny förordning om prestval hålla på att utarbetas; så synes det mig ej vara ringaste skäl att bifalla motionärens förslag, hvarföre jag yrkar bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Hedlund: Om förhållandet verkligen vore så, att den Svenska statskyrkan kunde anses hvila på samma grund som den församling, hvilken här kallas "kyrkoförsamling" som i behörig ordning är bildad, så vore den föregående talarens resonnement fullkomligt riktigt; ty det är

klart, att om här förelåge en fritt bildad församling af personer, som för-
 enat sig kring kärnan af vissa trosnormer, med rätt att från sig afsöndra
 dem som icke höra till detta, så vore det obehörigt af främmande tros-
 bekännare att inblanda sig i en sådan församlings förhållanden. Men den
 Svenska statskyrkan är icke så bildad, enär den omfattar personer *boende*
inom vissa områden, antingen de hysa den ena eller andra bekännelsen,
 blott de icke offentligen tillhöra annat erkänt trossamfund; varande äfven
 främmande trosbekännare, som bo inom dessa områden, skyldige att lemna
 bidrag till den statskyrkliga institutionen, såsom byggande och underhål-
 lande af församlingens kyrka m. m., hvadan Utskottets resonnement, ehuru
 till principen riktigt, icke lär er ega giltighet när man talar om den Sven-
 ska statskyrkan.

När man vidare yttrat farhågor att dissenters inom en församling
 skulle kunna förhindra en kyrkas uppbyggande eller underhåll, så är det
 lätt att fatta, det dylika farhågor äro öfverdrifna. Hvad särskildt de
 kyrkliga förhållandena i Skottland beträffar, så vet man att derstädes
 många kyrkor blifvit uppbyggda af den så kallade frikyrkans ledamöter.
 I England finnas församlingar, som hafva blott ett fåtal medlemmar till-
 hörande den etablerade kyrkan, hvars rikt doterade presterskap sålunda
 mest underhållas af dissenters, som äro för detta presterskap främmande,
 om icke mot detsamma fiendtlige. För öfrigt kunna många exempel an-
 föras, att icke-statskyrkliga medlemmar, såsom Mosaiske trosbekännare,
 frikostigt bidragit till Svenska kyrkors och skolors uppförande.

Således finner jag inga praktiska faror vid att bifalla motionärens
 förslag, hvilket äfven är med rättvisa och billighet öfverensstämmande.
 I fråga om den allmänna grundsatsen är jag, såsom sagdt, af samma
 åsigt som Utskottet, men skilnaden ligger deri att denna grundsats här
 icke föreligger till tillämpning. Förhållandena befinna sig fastmer på den
 punkt, der man kan använda en berömd tänkares ord: "att när ett räk-
 nefel blifvit begånget, så måste man begå ett nytt för att få summan att
 gå ihop.

Jag yrkar bifall till motionärens förslag, såsom varande lika berättigadt som för de kyrkliga angelägenheterna nyttigt och godt.

Herr Rosenberg: Först ber jag få nedlägga min protest mot den
 definition af församling som den föregående talaren afgifvit. Han påstod
 nemligen, att alla som bo inom vissa kretsar höra till samma församling.
 Så är dock icke förhållandet. Här i Stockholm t. ex. finnas ju katoliker
 och judar boende inom samma omkrets, men icke tillhöra de derföre
 samma församling, enär en församling karakteriseras deraf, att dess med-
 lemmar äro af samma bekännelse.

Beträffande sjelfva saken ber jag att få nämna hvad troligen hela
 Kammaren känner, att Lag-Utskottet under nu pågående riksdag varit flitigt
 sysselsatt med förslag till en lag för främmande trosbekännare. Skulle nu
 de åsichter trenne föregående talare här framhållit vinna anklang och god-
 kännande inom Riksdagen, så beklagar jag att Utskottets arbete med detta
 lagförslag varit alldeles förgäfvat. Tillerkänna vi nu den ena församlingen
 rätt att inblanda sig i den andras kyrkliga angelägenheter, så är det icke
 längre

längre värdt att tala om religionsfrihet, ty första villkoret för en sådan är att hvarje församling bör få utan påtryckning utifrån sjelf ordna sina inre angelägenheter. Skulle vi, såsom tvänne föregående talare yrkat, gifva rösträtt vid kyrkostämman åt främmande trosbekännare, så skulle äfven vi kunna fordra samma rätt att iublanda oss i deras kyrkliga förhållanden, och jag tror ej att vi skulle uppbära mycken tack för dylika anspråk. Man har anfört en gammal lag för främmande trosbekännares rätt att deltaga i prestval. Ett sådant skäl från den sidan var i sanning oväntadt för mig. Det kan väl icke förnekas, att under flera riksdagar arbetats för att få bort denna lag, som redan är utdömd af klokt folk, och huru som helst önska vi väl ej, att Mosaiske trosbekännare skola få deltaga i prestval inom våra församlingar. Ett annat skäl har blifvit anfört, att den som betalar bör i mån deraf hafva rösträtt, således ett proklamerande af penningens värde. Men äfven denna grundsats ogillas ju annars ganska högt. Vi hafva vid flera riksdagar sökt ställa rösträtten på annan grund än blott efter förmögenhet och bidrag, ty det är väl icke obekant, att i många kommuner finnas så kallade jorddrottar, hvilka genom sin förmögenhet och derpå grundade röstetal nästan ensamme bestämma om både kyrkobyggnad, kyrkoreparationer och andra kommunens angelägenheter. Man har slutligen talat om, att åtskilliga främmande trosbekännare genom frivilliga bidrag riktade den Lutherska församlingen, men icke böra de väl derföre få rösträtt vid våra kyrkostämmor, ty lagstiftningen bör ej grunda sig på enskilda gåfvor: och för öfrigt tror jag ej, att hvarken katoliker eller judar under några omständigheter skulle medgifva oss en dylik rättighet inom deras församlingar.

Ehuru ännu mycket kunde vara att i detta ämne tillägga, vill jag blott förklara, att jag anser Lag-Utskottets afstyrkande hemställan hvilat på riktiga grunder, hvarföre jag ock yrkar bifall till dess Utlåtande.

Herr Kolmodin: En talare å Göteborgs-bänken har i ganska starka ordalag yttrat sitt ogillande af statskyrkan. Han har i vissa delar rätt, men han har helt och hållet glömt, att Svenska statskyrkan tillika är en Evangelisk-Luthersk kyrka, och att den, trots alla sockengränser, verkligen sammansluter sig kring en bekännelse. Den hyser inom sig, det är santt, en mängd olika tänkande och det är derföre skäl att söka undanröjja detta fel; men det bör ske, ej genom tvångslagar, som ytterligare införa, utan genom frisinnade lagar, som tjena till att afsöndra dessa främmande elementer.

Samme talare har sagt, att allt hvad å kyrkostämman afhandlas är af rent kommunal natur; men der förekommer dock, såsom redan under diskussionen blifvit visadt, mycket, som tillhör det rent andliga området. Tror dessutom den ärade talaren, att dissenterförsamlingarnes kapell och skolor växa upp ur jorden, utan alla öfverläggningar derom bland församlingens medlemmar? Anser han verkligen dissenterförsamlingarnes santt religiösa karakter, hvilken han så högt framhållit, förlora derpå, att frågor om kyrkobyggnad och andra dylika ämnen måste inom densamma afhandlas?

Om det föreliggande förslaget vore riktigt, skulle vi alls icke behöfva någon dissenterlag, blott vi lemnade bifall till detsamma. Vi kunde då, för all framtid, regera öfver dissenters, bäst vi ville, sedan vi till gengäld medgifvit dem rätt att få vara med på våra kyrkostämmor och sålunda tillskapat en fullständig förvirring.

Då jag likväl icke är vinn af ett sådant förhållande, och då jag tror, att man icke kan på nu föreslaget sätt utsträcka dissenters rättigheter, utan att på samma gång meddela medlemmarne af statskyrkan rättighet att från densamma utträda för att bilda Lutherska friförsamlingar, ett steg hvartill jag i sådant fall vore hågad, så får jag härmed anhålla, att Utskottets förslag måtte bifallas.

Herr P. Olsson: Jag skulle vara särdeles benägen att instämma med de två nästföregående talarne uti den grundsatsen, att en församling icke under några förhållanden bör få ingripa i den andras angelägenheter. Dervid möter dock den svårighet att, oaktadt man utgår ur Svenska statskyrkan och ingår i en dissenterförsamling, skyldigheten att med sin penning bidra till statskyrkans underhåll dock kvarstår. Detta förhållande kan deremot icke tillämpas på dissenterförsamlingen, ty en medlem af Svenska statskyrkan lär icke kunna åläggas att lemna bidrag till dissenterförsamlingens kyrka. Man torde derföre icke heller af den omständigheten, att dissenters äro berättigade att rösta i Svenska statskyrkans ekonomiska angelägenheter, få draga den slutsats, att en medlem af Svenska statskyrkan bör tillerkännas rösträtt i dissenterförsamlingens angelägenheter.

Jag instämmer med Herr Hedlund uti den af honom gifna definitionen på statskyrka, föreställande mig, att då fråga är om rösträtt på kyrkostämman, man mera får betrakta denna inrättning från kyrklig-kommunal än rent kristlig synpunkt. Jag kan derföre icke medgifva, att statskyrkoförsamlingen hvilat på rent kristlig grund. Begreppet statskyrka är icke sådant, ty då skulle man antingen göra kristendomen till hvad den icke kan vara eller ock skulle man göra den så allmän, som den icke är. Jag kan alltså icke se annat, än att, så länge dissenters äro skyldiga bidra till statskyrkans underhåll, de ock böra vara berättigade att på kyrkostämman gifva sin röst uti der förekommande angelägenheter.

En talare har sagt, att om den föreslagna förändringen bifölles, det skulle kunna inträffa att dissenters beslöto att låta en kyrkobyggnad ramla. Är ställningen sådan, att det finnes så många dissenters inom en församling, är det icke någon fara vid att låta kyrkobyggnaden ramla, ty majoriteten inom församlingen lär nog draga försorg om en annan kyrkas uppbyggande. Då jag för öfrigt uti motionärens förslag icke kan se de stora vador, som flere talare sökt framhålla, yrkar jag bifall till samma förslag.

Herr Rosenberg: Jag vill blott, i anledning af den siste talarens yttrande att, om så många dissenters finnas inom en församling, att de besluta låta kyrkobyggnaden ramla, de nog skola draga försorg om uppförande af annan kyrkobyggnad, anmärka, att jag icke talat om kyrkoförsamlingar med många dissenters, utan derom att inom vissa församlingar finnas så kallade jorddrottar, hvilka ega så många röster att en så-

dan ensam afgör församlingens angelägenheter. Jag skulle kunna uppgifva exempel, der en enda person har ända till 94 procent af hela församlingens röstetal, och det är för sådana magnaters rösträtt jag fruktar, i fall de äro af främmande bekännelse.

Medan jag har ordet, ber jag att, i anledning af hvad här yttrats om det svaga tillstånd, hvori vår Svenska kyrka skulle befinna sig, få fästa uppmärksamheten på, att, äfven med erkännande häraf vi dock hafva en bekännelse, på hvilken kyrkan hvilar och det är detta och icke ensamt den yttre fromheten som gör henne till en kyrka. Om än icke alla hennes medlemmar äro lefvande kristne, hafva de dock den gemensamma bekännelsen såsom en fana, kring hvilken de kunna sluta sig. Dissenterförsamlingarne vilja vanligen åberopa sin allmännare gudaktighet såsom bevis för att de utgöra den sanna kyrkan. Jag fruktar dock, att, när de varit till så länge som vår statskyrka, det i detta fall icke lär stå bättre till med dem. Sednare årens erfarenhet gifver icke anledning till stora förhoppningar i detta afseende. Med all den skröplighet, ja till och med ogudaktighet, som finnes i vår kyrka, är den dock en kyrka med Luthersk bekännelse, hvars värde uppskattas af dess lefvande lemmar, och det är derföre som jag med min röst icke kan bidra till, att t. ex. judar eller mormoner skola erhålla rösträtt i våra kyrkliga angelägenheter.

Herr Björck: Den här förda diskussionen vittnar derom, att vi uti kyrkliga förhållanden befinna oss på en sådan ståndpunkt, att det är svårt att finna någon ledande grundsats i de yrkanden, som här framtråda. Hvert man vänder blicken, mötes man af meningar, som motsäga hvarandra, utan att någon bland dem synes hafva sin grund i en bestämd öfvertygelse.

En talare har sagt, att församlingsbegreppet icke beror af territoriella förhållanden. Detta är visserligen i visst hänseende förhållandet med hufvudstaden, men denna utgör i detta fall ett undantag, emedan i allmänhet med församling afses ett visst territorium. Detta begrepp om en församling grundas på kyrkolagens stadgande, att alla Svenska medborgare skola tillhöra Evangeliskt-Lutherska läran, hvarföre alla de, som bo inom ett visst bestämt område, kunnat hänföras och blifvit hänförde till den församling, som ansetts begränsad inom samma område. Nu vill man söka åstadkomma reformer, i syfte att inom de verdsliga angelägenheterna åt en hvar bibehålla hans rätt, men frågan är då, hvar skall man börja med denna reform? Skall man börja att lemna den, som står utanför den allmänna kyrkan, rättigheter inom denna, för att icke förnäma hans borgerliga rättigheter, eller skall man icke fast heldre åstadkomma en åtskillnad af de verdsliga och andliga angelägenheterna och alltså uppställa såsom den första fordringen ett annat och renare begrepp om församlingen i kyrkligt hänseende? I denna sistnämnda riktning är reformen redan börjad, och jag ber att få erinra om de vid kyrkomötet fattade beslut, som afsågo dels ny kyrkolag och dels förändringar i förordningen om prestval, att förtiga åtskilliga andra mindre omfattande förslag. Frågan om antagande af ny kyrkolag går på djupet af saken, emedan dermed afses, att i enlighet med det hvilande kyrkolagsförslaget endast de skola anses såsom medlemmar af den Svenska kyrkan, hvilka bekänna den Evan-

geliskt-Lutherska läran. Deraf måste följa att desse afsluta sig till församlingar i kyrklig mening, hvilka måste göra anspråk att, utan intrång af andra, vårda sina angelägenheter, men också å andra sidan måste afstå från rättigheten att ensamme förvalta de allmänna skolorna och andra inrättningar, som bero endast af territoriela förhållanden. Således är denna reform särdeles omfattande och afsedd att gifva åt församlingsbegreppet sin rätta betydelse. Det vore derföre högst olämpligt att nu afbryta denna reform genom införande af ett nytt stadgande, som står i rak strid mot det mål, hvartill man måste vilja komma. Jag kan derföre icke godkänna ett förslag, som syftar att medgifva främmande trosbekännare rättighet att vid kyrkostämman äga rösträtt. Man har såsom skäl derför anfört den omständigheten, att främmande trosbekännare är skyldig att skatta till Svenska statskyrkan. Jag anser detta icke vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, utan bör denna skatt borttagas. Den har, såsom vi alla veta, sin grund i den förutsättning, att alla medborgare skulle hafva en bekännelse, och derför har den ock kunnat läggas på jorden och göras till ett real-onus. I sednare tider hafva dock tillkommit afgifter, hvilka utgöras efter annan grund, och det är i första rummet dessa, såvidt de verkligen tillgodokomma kyrkan, hvilka kunna och böra afskaffas. Äfven från dem, som utgå af jorden, må den, som icke tillhör Svenska kyrkan befrias, så vida som det icke vid en närmare undersökning finnes, att den Svenska kyrkan har till dessa afgifter en rätt lika med den Staten anser sig äga till kronotjonen. I sådant fall torde dock aflösning böra medgifvas. Då jag nämner detta, erinrar jag tillika uttryckligen, att jag icke vill anses hafva uttalat någon mening, om i verkligheten den Svenska kyrkan kan göra anspråk på en sådan rätt eller icke.

Så vidt jag förstår, böra reformerna afse att skilja de verldsliga angelägenheterna från de andliga, och att inom dessa olika områden gifva en hvar den rätt, honom tillkommer; men att börja reformen på sätt nu blifvit föreslaget, är att gå i alldeles motsatt riktning mot det mål, hvartill man vill komma. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets hemställan.

Herr A. von Proschwitz: Till hvad föregående talare anfört för bifall till Utskottets hemställan ber jag att få framhålla ännu en inkomseqvens, som af förslaget skulle uppkomma. Då kyrkorådet bland annat har att tillse, att församlingens medlemmar föra en kristlig vandel, så skulle, om en dissenter blefve ledamot af kyrkorådet, han komma att deröfver hafva tillsyn; hvartill man väl icke kan anse honom lämplig.

Herr Hedlund: Jag ber om ursäkt, att jag åter tager till ordet i denna fråga, men densamma är af den vikt, att jag anser mig icke böra lemna obesvarade ett par under diskussionen gjorda anmärkningar.

Jag skulle medgifva riktigheten af den näst siste talarens yttrande angående kyrkostämman, om der icke behandlades en mängd ärenden, hvilka äro oberoende af kyrkan. Bland dem är i första rummet skolväsendet. Ännu är icke den lyckliga tid inne, då man kan bilda församlingar, som öfverensstämma med våra religiösa åsigtter. Om vi befunne

oss på den punkt, skulle jag dock på det högsta intressera mig för den skola, som finnes inom det territorium der jag bodde.

Det nämndes såsom ett afskräckande förhållande, att en dissenter kunde blifva vald till ledamot i kyrkorådet. Kan man dock tänka, att en Evangelisk-Luthersk församling skulle i kyrkorådet invälja en otrogen? Men om likväl så skedde, ser jag deri icke någon våda, ty kyrkorådet har blott att öfvervaka församlingsmedlemmarnes sedliga lif, men eger icke inlåta sig derpå, huruvida en eller annan medlem hyser från statskyrkan afvikande tro. Atminstone har jag ej haft äran af någon kyrkorådsledamots besök, oaktadt möjligen anledning dertill förefunnits. Således finner jag ej heller denna konsekvens vara farlig.

Man har talat mycket vackert om, att denna statskyrka är Evangelisk-Luthersk. Jag bestrider att jag tillhör en sådan församling och bestrider att jag står på Augsburgiska bekännelsens grund. Jag tillhör Göteborgs domkyrkoförsamling.

Slutligen får jag förklara, att jag anser det vara i hög grad orättvist, att de dissenters, hvilka bidraga till upprätthållande af yttre kyrkliga institutioner, äro uteslutna från de stora intressen, som ligga i upprätthållandet af församlingens skolväsende.

Jag upprepar mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Siljeström: För mig, som är vän af religionsfrihet, har det varit särdeles tillfredsställande att höra de uttalanden, hvilka här blifvit gjorda af dem, som i öfrigt icke yttrat sig i samma syfte som jag.

Jag bekänner, att jag i denna fråga befinner mig på osäker mark, då jag förordar motionen, ty jag medgifver att den i viss mån strider mot den generela grundsats i ämnet jag hyllar. Jag vill emellertid nu endast upptaga några få af de anmärkningar, som af föregående värde talare blifvit gjorda. Då jag anfört den omständigheten, att Mosaiske trosbekännare ega deltaga i prestval uti Lutherska församlingar, kan det naturligtvis icke vara min mening att framställa det såsom någonting att rekommendera. Derom är för öfrigt nu icke fråga. Jag vill deremot fästa en synnerlig vikt vid Herr Hedlunds yttrande, att kyrkostämman i sig själfva verket mindre har att göra med kyrkans angelägenheter än med skolans, och jag tviflar på, att det kan anföras ett enda giltigt skäl, som skulle mindre berättiga dissenters än andra att deltaga i värden af skolans angelägenheter. Hvad åter angår kyrkans rent materiela angelägenheter, så torde det icke ligga någon våda deri, att en eller annan dissenter der gör gällande den rätt, som han, såsom skattdragande, med allt skäl synes böra ega i dylika angelägenheter.

En annan talare har sagt, att eventuellt en enda dissenter skulle kunna öfverrösta hela församlingen och omintetgöra ett sådant företag som t. ex. uppförandet af en ny kyrka. Jag ber i anledning deraf få fästa den värde talarens uppmärksamhet derpå, att i Svenska statskyrkan finnas personer, hvilka, ehuru de till det yttre tillhöra densamma, dock i själfva verket torde vara mera afvikande än mången dissenter, och af sådana skulle man ju kunna frukta alldeles detsamma?

Flere andre talare hafva antydt, huruledes dissenters icke skulle kunna utan våda deltaga uti vissa kommunala angelägenheter. Men hvad skäl

har man egentligen att framkasta sådana misstankar? Om jag ock vore dissenter från statskyrkan, skulle jag det oakadt kunna till och med finna mig verkligen intresserad af att upprätthålla en statskyrka, som har ett ändamål, utom det rent confessionela, hvilket jag gerna må erkänna hafva sin stora vigt och betydelse, äfven om jag begär att för min enskilda del icke vara underkastad något samvetstväng.

Då jag således icke för min del ser några vådor i motionärens förslag, kan jag ej annat än tillstyrka bifall till detsamma.

Herr Magnell: De talare, hvilka uppträdt till försvar för motionärens förslag, hafva erkänt riktigheten af den grundsats, Lag-Utskottet uttalat, att det strider mot all rättvisa, att personer, tillhörande ett kyrkosamfund, skulle ega rösträtt i frågor, som röra ett annat kyrkosamfund. Man har dock här sagt, att detta icke är tillämpligt på Svenska kyrkan derföre att den är en statskyrka, som hvilar på territoriellt tvång, och således ej kan betraktas såsom ett *kristligt* kyrkosamfund. Detta är dock oriktigt, ty Svenska statskyrkan hvilar icke på något tvång. Må vara att förhållandet för varit sådant, men tvånget har allt mera och mera upphört, och lagstiftningen fortgår alltjemt i denna riktning. Det står ju nu hvar medlem af statskyrkan fritt att utgå ur densamma, och under sådana förhållanden behöfva icke några andra tillhöra statskyrkan än de, som med personlig öfvertygelse bekänna sig till densamma. Den hvilar således icke på tvång utan på öfvertygelse, och man kan ej utan den största obillighet, under förevändning af påstådt tvång, förneka dess karakter af en sann kristlig kyrka. Jag anser det derföre vara orimligt att gifva dissenters rösträtt i de angelägenheter, som röra statskyrkan och skolan. Detta vore att i kyrkan införa ett förstörelse-element eller tvinga henne till ett själfmord. Jag yrkar således bifall till Utskottets hemställan.

Med Herr *Magnell* hördes några af Kammarens ledamöter instämma.

Herr A. von Proschwitz: En talare å Göteborgs-bänken har invändt, att kyrkorädsledamöterna endast hafva rättighet att inblanda sig i församlingsmedlemmarnes sedliga lif, men då det sedliga lifvet hvilar på religiös grund, torde denna invändning förfalla. Man kan tänka sig, att den förut omtalade jorddrotten med de 94 procenten röster vore mormon och i kyrkorådet invalde endast mormoner. Dessa skulle då vaka öfver församlingsmedlemmarnes sedliga lif. Denna omständighet torde ensamt utgöra tillräckligt skäl för afslag å motionen.

Herr Kolmodin: Ehuru jag på det aldram närmaste öfverensstämmer med Herr Björck i hufvudsaken, tager jag mig friheten att med anledning af hans yttrande göra tvänne anmärkningar. Han förmenade, att man, så snart fråga väckes om reformer i kyrkligt afseende, stöter på otaliga svårigheter. Jag vill med anledning häraf fråga, om det går synnerligen lättare att reformera på andra områden. Efter min erfarenhet gå alla reformer i vårt land ganska trögt och fordra mycken tid och mycket tålmod. Derjemte erkände den högt ärade talaren, att Herr Hedlund lemnat en riktig definition på statskyrkan. Detta kan jag ej medgifva, ty mig synes en definition, som blott till hälften och knappast det

bestämmer det åsyftade föremålet, icke förtjena att benämnas "riktig". I öfrigt instämmer jag i allt hvad den högt ärade talaren yttrat.

Jag har nu fått en förklaring på Herr Hedlunds vrede mot statskyrkan. Han förmenar sig nemligen genom denna institution vara ålagd att gå i Göteborgs domkyrka. Säkerligen har han i detta afseende varit mycket försumlig och känner sig sålunda både straffskyldig och förargad på samma gång. Herr Hedlund borde dock inse, att något sådant åliggande för honom ej förefinnes, synnerligast nu sedan soekenbandet blifvit upplöst.

Det sätt, hvarpå denne ärade talare sökt bevisa, att statskyrkan blott är en territorialkyrka utan all slags bekännelse, förtjenar intet afseende. Jag vet att Herr Hedlund tillhör statskyrkan och tror äfvenledes hans uppgift derom, att han betydligt differerar från dess bekännelse, men detta bevisar ingenting mot den sats jag uttalat. Sjelfva denna bekännelse förutsätter, att så beskaffade personer skola förefinnas midt ibland de trogne. Jag vill dock ej vara så ohöflig att här upprepa de benämningar, med hvilka de i densamma betecknas.

En annan talare har påstått, att man gerna kunde, der så fordrades, åt dissenters öfverlemna att vaka öfver vår kyrkas församlingsordning och religionsundervisningen i folkskolorna. Jag tror, att detta är ett misstag. En samvetsgrann människa kan ej gerna medverka till spridande af en föreställning, som han anser oriktig, och aldraminst om densamma berör ett så viktigt ämne som salighetssaken. Jag anser det derföre vara ett öfverdrifvet anspråk, att en dissenter skall med nit befrämja meddelandet af Lutherska kyrkans lärosatser. Ju samvetsgrannare han är, dess mera oantaglig skall denna fordran för honom blifva.

Huru man således ser motionärens förslag, så stöter man på idel omöjligheter. Jag vidhåller derföre yrkandet om bifall till Utskottets Betänkande i denna punkt.

Herr Talmannen, hvilken under denna öfverläggning tillstädeskommit och intagit talmansstolen, gjorde efter slutad diskussion framställning på bifall till Utskottets förslag, och då berörda framställning besvarades med ja, hade Kammararen alltså bifallit Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 2.

Herr Sven Hansson: Då jag under hela min riksdagsmannabana arbetat för det förslag, som Utskottet nu beklagligtvis afslagit, må det ej förtänkas, att jag söker försvara samma förslag. Jag väckte det först vid 1865—1866 årens riksdag, och Borgareståndet antog det då ordagrannt. Jag väckte det ånyo vid 1867 års riksdag, men det afstyrktes då af Utskottet. Då jag år 1868 för tredje gången framkom med förslaget, fick det af Utskottet sin lösning på så goda skäl, att det förvånar mig att Utskottet nu kunnat afstyra detsamma. De skäl Utskottet då anförde voro hufvudsakligen följande:

att deraf, att pastor bör ega rätt till deltagande i skolrådets öfverläggningar och beslut, ej bör följa rätt till sjelfskrifvenhet af ordförandeplatsen;

att, enligt folkskoleinspektörernas berättelser, då det fanns prester, som af ålderdom m. m. med möda kunnat förestå själavården, och ej, i brist på unga prestmän, kunnat få medhjelpare, man icke bör förvåna sig om skolans tillsyn vanvårdats;

att äfven der tiden varit tillräcklig för presterskapet har skolan handhafsamt lamt från dess sida;

att kyrkoherdebefattningen kan för ordförandebefattningen i skolrådet blifva hinderlig;

att dessa båda befattningars förening icke kunna såsom ändamålsenlig betraktas;

att meningarne om skiljandet icke synas vara särdeles delade;

att Utskottet funnit skäl för föreslagna förändringen framhållna uti folkskoleinspektörernas berättelse;

att Utskottet funne det lätt förklarligt, om menigheten gjorde sig den föreställningen, då pastor på grund af sin kyrkoherdebefattning innehade ordförandeplatsen i skolrådet, att ingen annan af församlingen har skyldighet eller ens rättighet att falla honom i embetet;

att ett sådant föreställningssätt icke kan framkalla intresse för folkskolans angelägenheter;

att tillsynen af skolans angelägenheter kraftigt befordras genom att förvandla denna från ett embete till ett kommunalbestyr;

att genom ett sådant stadgande blefve i lagen bestämdt uttaladt, att folkskolan är en kommunens (folkets) angelägenhet;

att en vald ordförande uti skolrådet komme att intaga en helt annan ställning till skolan än en sjelfskrifven; och

att den valde ordföranden borde vida lättare kunna utföra sitt mödosamma kall.

När man betraktar dessa skäl, kan man icke annat än förundra sig öfver, att Utskottet, på sätt som nu skett, affärdat den påyrkade förändringen. Utskottet säger, att då det af Utskottet vid förra riksdagen framställda förslag då icke vann Riksdagens bifall, det nu icke torde vara skäl att framlägga samma förslag. Denna Kammare biföll dock förslaget, men genom en ren tillfällighet blef det af Riksdagen förkastadt. Utskottet anför vidare, att 23 § nyss blifvit i så måtto ändrad, att skolrådet fått rättighet att inom sig välja vice ordförande, samt att några förändrade förhållanden sedan förra riksdagen icke torde hafva inträffat, hvilka kunna föränleda Riksdagen att nu frångå sin då uttalade åsigt i denna fråga. Ja, jag medgifver att denna förändring icke medfört några förändrade förhållanden, ty dertill är den alltför obetydlig.

Jag hemställer till Kammaren, att den måtte godkänna Herr Ahlgrens reservation, ehuru jag icke hyser någon förhoppning om, att den jemväl blir antagen i Första Kammaren, ty denna Kammare har tyvärr alltför ofta visat sig böjd att afslå hvarje billig förändring.

Herr Rylander: I likhet med den föregående talaren kan jag icke godkänna Utskottets motivering. Den förändring, som förra året vidtogs med 23 §, var särdeles obetydlig, och derjemte har den på flera ställen visat sig medföra olägenhet — synnerligen der som finnes en ålderstigen

och orkeslös pastor, som likväl af egenkärlek icke öfverläter ordförandeskapet i fråga till den utsedde vice ordföranden.

Det måste väcka förvåning, att Utskottet i denna fråga, som hvarje riksdag återkommer, nu yttrat sig i alldeles motsatt syfte mot hvad Utskottet vid förra riksdagen gjorde.

Jag anhåller om bifall till Herr Ahlgrens reservation.

Herr Ribbing: Den talare, som först hade ordet i denna fråga, har erinrat om förslaget öden, och att det ända sedan 1865—1866 årens riksdag varit föremål för motioner och pröfning. Jag ber i anledning deraf att få nämna, att jag i 1867 års Lag-Utskott reserverade mig mot Utskottets afstyrkande af förslaget. och att jag vid 1868 års riksdag, efter min förmåga, bidrog till det förslag, som Herr Ahlgren nu i sin reservation upptagit. Jag har anfört detta för att dermed tillkännagifva, att jag anser motionen i sig sjelf riktig; men då det icke är detta, som Utskottet i sitt Utlåtande bestridt, anser jag mig icke behöfva inlåta mig i granskning af de argumenter i sak, som blifvit anförda. Utskottet har deremot för sitt i föreliggande Betänkande gjorda afstyrkande framhållit ett annat skäl, hvilket blifvit af den förste talaren undersökt; men han har i denna sin undersökning begått ett fel. Utskottet anför nemligen *icke* de förhållanden, som uppstått eller icke uppstått genom den i fjor af Riksdagen beslutade förändringen, såsom skäl för sitt afstyrkande, utan säger, att några förändrade förhållanden sedan förra riksdagen ej torde hafva inträffat, hvilka kunde föranleda Riksdagen att nu frångå sin då uttalade åsigt i frågan.

Jag för min del får säga, att jag anser min ställning i Kammaren och nödig aktning för Riksdagen hindra mig att, då ett af mig väckt förslag blifvit afslaget, ånyo framlägga det nästa riksdag, såvida icke några förändrade förhållanden inträffat, ty det vore ju att blott trötta Riksdagen, om man riksdag efter riksdag fordrade att den ånyo skall till pröfning upptaga samma förslag som den redan har pröfvat; och jag anser det derföre ock vara riktigt resonneradt af Utskottet, då det nu afstyrkt bifall till sitt sista riksdagen afgifna, men då af densamma förkastade förslag, och Utskottet behöfver dermed icke hafva frångått den åsigt, det förra riksdagen uttalade; men då ej ens nya val icke försiggått, och sålunda någon egentlig förändring i Riksdagens personal och icke heller någon annan ny omständighet, inverkan på frågan, inträffat, synes det icke hafva varit skäl att nu ånyo framlägga förslaget. Dertill kommer ett positivt skäl mot bifall till det förra, nu af reservanten upptagna förslaget: i fjor beslutades förändring i afseende på vice ordföranden i skolrådet; derom skrefs till Kongl. Maj:t och denne har redan i ämnet utfärdat förordning. Det tyckes derföre vara med god ordning öfverensstämmande att ej redan ett år derefter ingå till Kongl. Maj:t med ny skrifvelse om ny förändring i samma lag, utan bör man väl dermed vänta åtminstone så länge, att man såsom skäl för en sådan förnyad skrifvelse kan anföra, att den förra förändringen ej visat sig medföra påräknade verkningar — alltså åtminstone ett eller annat år, tills man hunnit komma i erfarenhet af dess verkningar.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ahlgren: Den siste talaren har påmint derom, att det förslag, jag i reservationen framlagt, icke vann Riksdagens bifall förlidet år, och han har deraf, under åberopande af att några nya förhållanden sedan nämnde tid icke inträffat, dragit den slutsats, att samma förslag icke heller i år skulle antagas. Jag vill blott i anledning deraf samt för bifall till min reservation erinra, att hvad jag uti Utskottet föreslagit och förordat vann Andra Kammarens bifall vid 1868 års riksdag. Mig veterligen hafva icke några sådana nya förhållanden sedan sista riksdagen inträddt, de der skäligen kunna föranleda till ett motsatt beslut af Kammarerna, om hvars bifall till min reservation jag sålunda icke misströstar.

Herr Siljeström: Frågan huruvida ett förslag, som vid en riksdag blifvit förkastadt, kan vid den nästa ånyo upptagas, är i visst afseende af ömtålig beskaffenhet, men detta närmast sedt från motionärens synpunkt, enär den anförda omständigheten icke är egentligen uppmuntrande att ånyo framkomma med en motion som förut blifvit förkastad. Är deremot ett förslag återupptaget, anser jag, att det bör, oafsedt förra Riksdagens beslut, på lika sätt som i fall ingenting förut i saken förekommit behandlas, och Kammarerna synes derföre nu vara fullkomligt oförhindrad att fatta samma beslut som vid förra riksdagen, ehuru detta beslut då icke blef Riksdagens.

Skälen för den föreslagna förändringen äro så ofta upprepade, att jag nu icke vill trötta med någon vidlyftigare framställning i ämnet, utan inskränker mig att i korthet anföra de hufvudgrunder, som jag anser tala för förslaget antagande. För det första finnes det ett, låt vara äfven litet, antal pastorer, som icke hysa intresse för folkskolan. För det andra finnes det pastorer, som väl hafva intresse för skolan, men äro benägna att åt undervisningen gifva en alltför ensidig riktning. För det tredje gifves det många, som äro utmärkta af nit och värma såsom religionslärare och på ett förtäffligt sätt fullgöra alla en pastors egentliga åligganden, men som icke besitta den energi och det praktiska lynne, som fordras för att gifva en kraftig utveckling åt en ny organisation. Dertill kommer att under närvarande förhållande man omöjligt kan hos skolrådets öfrige ledamöter vänta det intresse, som säkert ej skulle utelämnas, i fall ej sjelfva lagen föranledde dem att kasta allt både arbete och ansvar på pastor. Och slutligen är påtagligt att, äfven då, såsom jag hoppas vara förhållandet i de flesta fall, pastor verkligen är intresserad för skolan, han skulle hafva ett långt större inflytande synnerligen på sina kamrater i skolrådet, om han blott vore *vald* ordförande. Ej heller kan jag hysa någon farhåga, att pastor icke i nyssnämnda händelse skulle verkligen blifva vald, och ännu mindre kan jag antaga, att pastor, om sjelfskrifvenheten upphörde, skulle förlora allt intresse för skolan eller undandraga sig dess tjänst, då hans biträde vore af behovet påkalladt. Så lågt kan jag icke tänka om vårt presterskap, och har intet skäl dertill. Jag får derföre för min del på det lifligaste påyrka bifall till Herr Ahlgrens förslag, genom hvars antagande, enligt mitt förmenande, stora fördelar skulle tillskyndas folkskolan, på samma gång en vida behagligare ställning i detta fall beredd pastor.

Herr P. Olsson: Äfven jag instämmer i reservantens förslag; och i öfverensstämmelse med hvad förut blifvit yttradt tror jag det icke vara någon fara att i detta afseende lemna valfrihet. Om kyrkoherden är lämplig att vara ordförande i skolrådet, så kommer han också otvifvelaktigt att dertill väljas. Är han åter dertill olämplig, kan jag icke inse hvarföre han skall vara sjelfskrifven. Jag tror således, att borttagande af denna sjelfskrifvenhet är både i princip riktigt och i skolans intresse välbetänkt.

Herr Jonas Andersson: Jag medgifver, att Utskottet haft skäl för det slut, hvartill det kommit; men Herrarne torde erinra sig att, denna motion, då den vid nästlidne riksdag första gången behandlades af denna Kammare, bifölls med stor pluralitet. Första Kammaren återremitterade ärendet, hvarefter Utskottet afgaf ett sammanjemkningsförslag. Detta förslag förekom till behandling i Andra Kammaren vid ett tillfälle, sådant som detta, då blott ett fåtal af ledamöterna var närvarande, och det fick då passera utan anmärkning. Det var dock Kammarens mening att bifalla hvad reservanten nu föreslagit, och jag tror derföre att konsekvensen fordrar, att Kammaren fasthåller sitt förut fattade beslut. Dessutom är det nuvarande stadgandet i principen så stridande mot allmänna meningen i landet, att det ensamt af det skälet bör ändras. Jag är derjemte öfvertygad, att icke någon församling, som har en prest, hvilken gjort sig känd för intresse för folkskolan, skall underlåta att välja honom till ordförande.

På grund häraf anhåller jag, att Kammaren måtte vidhålla samma mening som den vid förra riksdagen uttalade.

Öfverläggningen var slutad. Upptagande yrkandena dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på bifall till Herr Ahlgrens förslag, afgaf Herr Talmannen propositioner på dessa yrkanden. Svaren utföll med blandade ja och nej, hvarjemte votering begärdes. Följande omröstningsproposition blef då uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i *andra* punkten af dess Utlåtande N:o 17,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit de hemställanden och förslag, som innefattas i Herr Ahlgrens vid Utlåtandet fogade reservation.

Voteringen, i vanlig ordning företagen, utföll med 28 ja mot 70 nej, hvadan Kammaren beslutat på sätt nej-propositionen angifver.

§ 7.

Förekom till behandling Lag-Utskottets Utlåtande N:o 18, i anledning af väckt fråga om ändring i Gästgifveri-ordningen den 12 December 1734.

Bifölls.

§ 8.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 30), i anledning af väckt motion om bestämmande af viss tid, å hvilken lärarebefattning vid folkskola må tillträdas.

Härvid yttrade:

Herr Åstrand: De olägenheter som jag genom min förevarande motion sökt afhjelpa, att nemligen undervisningen i folkskolorna icke genom lärares plötsliga flyttning skulle blifva afbruten, anser jag icke genom Utskottets förslag undanröjda. I min motion yrkade jag, att en bestämd dag måtte i folkskolestadgan fastställas, då ombyte af ordinarie lärare vid rikets folkskolor finge ega rum, och jag föreslog dertill den 1 Juli, emedan jag ansåg, att då i de flesta folkskolor voro ferier, men på det att en utnämning, som inträffade närmare denna tidpunkt, icke skulle förorsaka olägenhet för den församling, som derigenom miste en folkskolelärare, föreslog, jag att de folkskolelärare, som vunnit transport till annan sådan befattning under tiden från den 1 Mars till den 1 Juli, först påföljande år skulle tillträda sin nya befattning. Nu har Utskottet föreslagit, att skollärare, som vunnit befordran till annan befattning, ej må lemna sin innehafvande tjänst förr än 3 månader förflutit, sedan den skolstyrelse, under hvilken han lyder, derom blifvit underrättad, men om detta förslag blir antaget, så kommer sannolikt flyttningen nästan alltid att försiggå under pågående termin och skolans jemna gång således att afbrytas. Det hade efter min tanke varit bättre, om Utskottet tillstyrkt sex månader i i stället för tre; ilkväl anser jag det i alla händelser bättre, att en bestämd dag är utsatt, äfven om jag skulle frångå den af mig föreslagna dagen, den 1 Juli. Måhända att den 1 Januari eller 1 Februari vore bättre, dock skulle alltid tilläggas, att, om utnämningen inträffade inom fyra månader före flyttningsdagen, skulle tillträdet ske först påföljande år. Folkskoleläraren kunde derigenom visserligen få vänta ända till sexton månader på tillträdet af en ny befattning, men skolans intresse måste väl sättas i första och icke i sista rummet, då läraren väl är till för skolans skull och icke tvärtom. Hvad planteringslanden beträffar, så anser jag det vara en underordnad sak, och dertill kommer, att Utskottets förslag i detta afseende komme att i de flesta fall medföra samma olägenhet. De af Utskottet föreslagna tre månaderna anser jag dessutom. såsom jag sagt, böra, i händelse Utskottets Betänkande i öfrigt vinner Riksdagens bifall, ökas till sex, ty så mycken tid kommer i alla fall att ätgå för återbesättande af en ledig folkskolelärarebefattning. På dessa skäl yrkar jag återremiss af Betänkandet.

Herr Leffler: Herr Talman! Mine Herrar! Jag vill icke neka, att goda skäl kunna finnas att önska ett bestämdt stadgande med afseende på den tid, å hvilken lärarebefattningen vid folkskolan må tillträdas, men jag tror för min del icke, att Utskottet genom nu föreliggande förslag, hvilket synes mig mera välment än välbetänkt, lyckats lösa det uppställda pro-

blemet. Då i nu gällande skolstadga ingen bestämd tid blifvit utsatt, å hvilken utnämnd lärare borde sin befattning tillträda, har, såsom motionären riktigt anmärker, följden blifvit den, att en folkskolelärare, som sökt och vunnit transport, är oförhindrad att när som helst äfven under pågående läsetermin frånträda sin förut innehafda befattning, utan afseende derpå att undervisningen i samma skola derigenom för längre eller kortare tid alldeles kommer att ligga nere, i händelse ingen lämplig vikarie kan anskaffas. Till förebyggande af denna onekligen ganska stora olägenhet föreslår nu motionären, att Riksdagen i underdånig skrifvelse måtte anhålla om det tillägg i skolstadgan, att ombyte af ordinarie lärare skall kunna ske endast en gång på året eller den 1 Juli, dock med iakttagande deraf att de lärare, som vunnit transport till annan sådan befattning under tiden från den 1 Mars till den 1 Juli, ega att först under påföljande år sin nya tjänst tillträda. Ehuru jag delar motionärens åsigt att fördelaktigast och lämpligast vore, att en viss bestämd af- och tillträdesdag för folkskoleläraretjänster vore stadgad, samt äfven med honom deruti instämmer, att den 1 Juli, då väl i de aldra flesta folkskolor läsningen hvilat, i detta afseende icke voro olämplig, hyser jag dock betänkligheter mot utsättande af denna dag, enär derigenom den öfverklagade olägenheten endast delvis skulle afhjelpas, allra helst som sådana folkskolelärare, hvilka erhållit en med klockarebefattning förenad tjänst, i alla händelser måste, enligt hvad för ecklesiastiska tjänstemän stadgadt är, tillträda samma tjänst den 1 Maj, hvarjemte högsommaren synes vara en mindre lämplig tid för af- och tillträde af skollärarne på lön anslagna, så kallade planteringsland, hvilka på icke så få ställen framkallat ett litet ordentligt jordbruk.

Utskottet har nu trott sig finna bot för alla dessa olägenheter genom att föreslå, att skollärare, som vunnit befordran till annan befattning, ej må lemna sin innehafvande tjänst förr än 3 månader förflutit, sedan den skolstyrelse, under hvilken han lyder, derom blifvit underrättad, så vida ej öfverenskommelse om annan afflyttningstid mellan samma skolstyrelse och läraren kunnat träffas. Genom detta förslag kan jag icke finna, att den värsta olägenheten, hvilken just gifvit anledning till motionen, blifvit afhulpen. Ty såväl afflyttningen som tillträdet kan nu lika väl som förr komma att ske midt under pågående läsetermin, och det var just detta som borde och skulle undvikas och förebyggas. Då dertill kommer, att redan under närvarande förhållanden i de aldra flesta fall en uppgörelse i godo mellan å ena sidan församlingen och den afrådande läraren, å den andra mellan af- och tillträdaude lärare, låtit sig tillvägbringas och det endast undantagsvis torde inträffat, att en skola blifvit så lemnad i sticket som motionen visar, så anser jag någon fara icke ligga uti ett dröjsmål med ordnande af denna angelägenhet, till dess ett bättre sätt än de båda nu föreslagna blifvit utfunnet. Af dessa skäl för anlåtes jag att på Utskottets Betänkande yrka afslag, och kan således icke gilla deras åsigt som talat för återremiss, hvilken, då Riksdagen redan långt framskridit skulle till ingenting gagna, särdeles som man väl får taga för gifvet, att Utskottet redan gjort sitt bästa, och således icke i hast kan komma fram med något ännu bättre. Det nuvarande förhållandet medför dessutom knappast så stora olägenheter, att icke deras afhjel-

pande kan uppskjutas till nästa riksdag, då den nuvarande motionären eller någon annan af Kammarens då varande ledamöter kan inkomma med ny motion i frågan. Mitt yrkande lyder på afslag.

Herr Dahm: Det förvånar mig ej, att man gjort åtskilliga anmärkningar mot Utskottets förslag; ty frågan, som synes så enkel, var likväl af den svåra beskaffenhet, att ehuru man sökte att komma till det mest praktiska beslut, detta ändock icke blef sådant som Utskottet skulle önskat. Emellertid tror jag icke, att olägenheterna af att antaga Utskottets förslag äro så svåra som man sökt framställa dem. Ombyte af lärare under pågående termin är visserligen en olägenhet, men dock icke så särdeles stor, då det ju i folkskolan icke är fråga om någon afslutad undervisningskurs, i hvilken kontinuiteten skulle afbrytas. Den egentliga svårigheten, som skulle aflägsnas, var, att en aflägsen landsort, der vikarier ej stå att få, genom en befordrad skollärares plötsliga afflyttning möjligen kunde bli utan sin skollärare. Utskottet har föreslagit, att han skulle åläggas kvarstadna 3 månader. Anser Kammaren likväl, att sex månader äro bättre, så vill jag visst icke sätta mig emot en sådan förändring. Svårigheterna äro sannerligen så stora, att, huru man vänder sig, stöter man alltid på några. Det är ock anmärkt, att Utskottet icke föreslagit huru stadgas bör i fråga om förenade klockare- och skolläraretjänster, men Utskottet har icke haft att derom yttra sig. Allmänna kyrkolagen stadgar dessutom om klockaretjensters tillträdande. Hufvudsakliga olägenheten skulle emellertid efter min tanke undanröjas genom Utskottets förslag, och jag yrkar därför bifall till detsamma.

Herr Rosenberg: Jag har blott begärt ordet med anledning af ett yttrande från Stockholms-bänken, att folkskolorna i allmänhet hafva ferier den 1 Juli, och detta därför skulle vara en lämplig flyttningstid. Detta är långt ifrån rätta förhållandet och beror oftast på den orts lokala förhållanden, hvarinom skolan är belägen. Ferietiden är t. ex. annorlunda bestämd vid ett fiskläge, annorlunda der man idkar åkerbruk. Hufvudsaken är, att man tillser, att icke genom flyttningen afbrott sker under pågående läsetermin. Jag tror att det blir svårt att förlägga tillträdesdagen till den 1 Juli, eller att gå till väga som Utskottet föreslagit, då de med folkskolelärare-befattningen ofta förenade klockaretjensterna enligt gällande lag skola tillträdas den 1 Maj. Frågan synes mig alldeles icke tillräckligt utredd. Jag vill därför sluta mig till dem som yrka återremiss. Det skulle emellertid onekligen blifva en anknäppningspunkt för de olika tjensterna, om man fick den 1 Maj bestämd till tillträdesdag äfven för folkskoleläraretjänster.

Herr Jonas Andersson: Hvad som föranledt närvarande motion är, att folkskolelärare, som erhållit transport till annan ort, midt under pågående läsetermin afbrutit undervisningen och församlingen sålunda blifvit strandsatt, till dess vikarie hunnit anskaffas. Detta har varit hvad Utskottet haft att afhjelpa, och därför har Utskottet föreslagit, att skollärare, som vunnit befordran till annan befattning, ej må lemna sin tjänst förr än 3 månader förflutit, sedan den skolstyrelse, under hvilken han

lyder, derom blifvit underrättad. Efter Utskottets mening äro nemligen 3 månader en tid, som bör kunna vara tillräcklig för att anskaffa en vikarie, till dess ordinarie lärare hinner blifva antagen. Det är ganska troligt, att, äfven om 6 månader bestämdes i stället för 3, tiden för anskaffande af ordinarie lärare ändock kunde blifva otillräcklig, då alltid tvister kunna uppstå, som föranleda tidsutdrägt. Man har derföre egentligen att tillse, att den ifrågavarande tiden bestämmes blott så lång, att en vikarie hinner anskaffas. En bestämd flyttningstid, liksom för prestmän, kunde visst vara bra, men olägenheter kunde deraf uppstå för folkskolelärare. Särskildt med afseende på de dem anslagna planteringslanden vore den af motionären föreslagna 1 Juli en högst olämplig dag, och man bör väl icke öka svårigheterna för dessa lärare, som äro så klen affönade. Med den lilla förändring, som Utskottet föreslagit i den nu gällande folkskolestadgan, skulle ingen olägenhet uppstå för folkskoleläraren, men väl en lättnad för församlingen. Det har blifvit sagdt af en aktad talare på Stockholms-bänken, att det vore önskligt, att klockare- och folkskolelärare-tjänsterna sammanslogos; men jag för min del tror, att detta är långt ifrån att vara en allmän önskan. Klockaren står i ett sådant förhållande till sin pastor, att det kunde blifva honom ett hinder i egenskap af skollärare. Dessutom, är en klockare musikalisk, så går han, då han är ledig, heldre till sitt piano än till boken; han begagnar måhända i skolan monitörer och har för egen del elever i musik. Folkskolelärarens kall är så viktigt, att han bör uteslutande deråt egna sig. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag. Kommer man framdeles till en annan öfvertygelse, som kan leda till något ännu bättre stadgande, så kan man ju då ånyo taga saken under pröfning.

Herr Wigardt: Jag för min del anser det icke klokt att antaga det förslag, som af Utskottet blifvit framlagdt. Utskottet säger: "skollärare, som vunnit befordran till annan befattning", ja — men skollärare hafva blifvit länsmän och dylikt, och hafva de erhållit en sådan befattning, så måste de antaga den tid, som är fastställd för dess tillträdande. Här är nu fråga om, att en skollärare skulle kunna *tingas* att kvarstadna 3 till 6 månader vid sin gamla befattning. Sådant anser jag hvarken billigt mot läraren eller nyttigt för folkskolan. Jag yrkar afslag, men vill likväl icke motsätta mig återremiss.

Herr Jonas Andersson: Jag vill blott säga, att om återremiss beslutes, så är nödvändigt, att man närmare bestämmer i hvilken syftning det sker. Tillika vill jag dock anmärka, att de olägenheter, som af den siste talaren framhöllos, voro af den beskaffenhet, att de ganska väl kunna, när så kommer i fråga, undanrödjas genom en uppgörelse på öfverenskommelsens väg.

Herr Uhr: Jag är icke fallen för att besvära Kongl. Maj:t med skrivelser. Hvilken tid man än utsätter för folkskolelärarens flyttning kan blifva olämplig. Saken reglerar sig nog i hvarje fall ändock. Får skol-

läraren en bättre befattning och vill flytta, så är det väl icke omöjligt att få en vikarie, till dess ordinarie lärare hinner tillsättas. Jag yrkar afslag å Betänkandet.

Herr Leffler: Äfven jag yrkar fortfarande afslag, men då en talare i fråga om återremiss anhållit om en närmare formulering beträffande syftningen af densamma, så får jag anhålla, att, i händelse af återremiss, Kammaren ville uttala den åsigt, att Utskottet bör uppgöra nytt förslag till beslut med utsättande af en bestämd dag på året, då folkskolelärare skulle sina tjänster af- eller tillträda. Jag yrkar likväl fortfarande på afslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Sedan propositioner afgifvits först på bifall till och dernäst på återförvisning af Utskottets Utlåtande samt begge dessa propositioner besvarats med nej, blef, på ytterligare proposition, Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

§ 9.

Dernäst förekom till afgörande Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 31), med anledning af Herr A. Lundströms motion om underdånig framställning till Kongl. Maj:t rörande ändring i de stadganden, som nu gälla i afseende å prof för sökande till läraresysslor vid rikets elementarläroverk.

Ordet begärdes af

Herr Lundström: Jag ber att få anföra några skäl, hvarföre jag anser att denna motion förtjent ett bättre öde. Bland de många skälen till ett sådant antagande är t. ex. det, att under närvarande förhållanden finnes för den som aflagt lärareprof, men anser sig orättvist bedömd, ingen högre rätt att vädja till. Om en sökande nu råkar att på ett ställe, der en tjänst är ledig, vara en mindre behaglig person, så kunna vederbörande nu, om de så behaga, göra honom alldeles omöjlig till platsen. Vidare vet man, att, då en lektorsplats blir ledig, skola ledamöterna i konsistorium, det vill säga de öfriga lektorerna, bedöma den sökandes prof, men kanske finnes der, just till följd af vakanser, ingen som är kompetent dertill. Hvad i öfrigt beträffar de stora olägenheter, som följa deraf, att den sökande skall aflägga prof i de olika stiftsstäderna, så tyckes Utskottet ej dervid hafva tillräckligt fäst sig. Jag kan och skall anföra exempel på en docent, som, sedan han vid universitetet erhållit det högsta betyget för den erhållna docenturen, men sedermera sökt lektorsplats, nödgats, då han icke lyckats erhålla sådan, aflägga nya prof i icke mindre än trenne olika stiftsstäder och detta i samma ämnen och alltid med enahanda eller högsta betygen. Sådant måtte dock väl vara en oformlighet och åbringa den sökande onödiga och stora kostnader, som kunnat undvikas, om han fått inför en examenskommission i Upsala eller Lund profvet en gång för alla aflägga. Utskottet säger vidare, att om blott den

den bildningsanstalt för elementarskolans lärare, som vid en föregående riksdag var föreslagen, kommit till stånd, skulle Utskottet icke dragit i betänkande att tillstyrka, att en sådan anstalts på noggrann kannedom och grundlig pröfning af lärarekandidats skicklighet och förmåga grundade intyg måtte ega fortfarande vitsord vid ansökning till alla sådana sysslor i riket, hvilka profvet afsett. Men det var just derföre att denna bildningsanstalt icke kom till stånd och för att i någon mån ersätta den, hvad profven beträffar, som denna motion väcktes. Man klagar öfver ringa täflan, men denna skulle ju blifva större, om icke profven vore så många och förenade med så mycket obehag och så dryga utgifter. Utskottet säger ytterligare, att betyg öfver aflagdt kortare prof måhända efter några års förlopp icke skulle fullt angifva den sökandes duglighet, men icke hindrar det förslag jag väckt en sökande, att, om han så önskar, aflägga nytt prof. Slutligen säger Utskottet, att, då det väl i allmänhet måste anses riktigt, att arbetsgifvaren pröfvar dens lämplighet, som söker ett bestämdt arbete, och anser konsistorium vara denna arbetsgifvare, så får jag deremot anmärka, att det väl icke är konsistorium utan staten, som är målsman för det arbetsgifvande läroverket, och således är den som eger att bestämma om sättet för den ifrågavarande pröfningen. Då jag således icke kan godkänna de skäl Utskottet emot min motion anfört, så får jag fortfarande yrka, att Riksdagen, med afslag å Utskottets Betänkande, måtte till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig skrifvelse, i den syftning motionen innehåller.

Vidare anförde Herr Dahm: Jag vill endast inskränka mig till att på de skäl, som blifvit af Utskottet framställda, yrka bifall till Utskottets förslag.

Efter denna öfverläggning bifölls Utskottets hemställan.

§ 10.

Herr Talmannen gaf till känna, att Herr Åstrand anmält sig till afgifvande af motion. Herr Åstrand aflemnade derefter motionen, N:o 346, innefattande hemställan om underdånig skrifvelse rörande Skogsinstitutets förläggande till Ultuna eller förenande med Teknologiska institutet, samt om anvisande för år 1870 af ett anslag på extra stat till förstnämnda institut.

Denna motion bordlades.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>Jonas Jonasson</i> från Calmar län från den	5 April	under	8 dagar,
„ <i>Fredrik Petersson</i>	„	„	5 April „ 8
„ <i>Jansson</i>	„	„	5 April „ 12
„ <i>Rosenqvist</i>	„	„	6 April „ 9
„ <i>Witthoff</i>	„	„	21 April „ 14

§ 12.

De under § 2 här ofvan upptagna Kongl. Propositioner bordlades.

§ 13.

Föredrogos och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående försäljning af den till regementsskrifvarebostället vid Helsinges regemente Norrbyn hörande andel i laxfisket Hofdan i Ljusna elf;

N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om skattefrihet för Tärnafors' lappscoleboställe och Laxnäs kapellpredikantsboställe i Westerbottens län;

N:o 21, angående afsöndring från kronohemmanet ett fjerdedels mantal N:o 2 Föra på Öland af plats för en folkscolebyggnad med tillhörande tomt och planteringsland;

N:o 22, angående försäljning af Kronans till landtmäterikontor hittills begagnade hus med tillhörande tomt i Wisby;

N:o 23, angående jordafsöndring från fanjunkarebostället Stoby vid Skånska husarregementet för Stoby församlings kyrkas och skolas behof;

N:o 24, angående afsöndring af jord från ryttmästarebostället Silfåkra vid Skånska husarregementet för anläggning af kyrka med kyrkogård samt sockenstuga och fattighus åt Kellna församling m. m.; och

N:o 25, i anledning af väckta motioner angående kronobrefbärings-skyldighetens skiljande från jordbruket m. m.

§ 14.

Anmäldes och bordlades:

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 19, i anledning af väckt förslag om ändring i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862; och

Samma Utskotts Utlåtande N:o 21, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla vägar och broar.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag öfver alla vid eftermiddagens sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.